

FESTA MAJOR

LA MOREIRA DE
MONTSA
SALA DE

2008

MANAGEMENT
REPRESENTACIONS ARTÍSTIQUES
I CULTURALS, A.B.C

ESPECTACLES CATALUNYA

TEL. 977 82 50 14
FAX 977 82 54 18
EL MASROIG (PRIORAT)

PÒRTIC

Encetem llibre i encetem Festa Major. És hora de presentar-vos el resultat de molta feina i molta dedicació de persones i grups que estimen i porten al cor el nostre poble.

Enguany podem estar molt satisfets perquè aquest llibre ha tingut nombroses aportacions tant d'articulistes habituals com de noves incorporacions, algunes de les quals amb temes històrics, d'altres explicant vivències del passat, algunes resumint i fent partíceps a la resta de veïns de projectes que s'estan duent a terme, i d'altres amb pensaments, dissertacions o simplement opinions o postures personals. A tots ells és d'agraïr la seva col·laboració.

Tantmateix com Ajuntament també us volem dir que progressem a bon ritme i que en tan sols un any ja tenim en marxa i/o enllestits bastants dels objectius que ens vam marcar per aquesta legislatura. Ja entenem que, de vegades, sobretot les obres puguin causar molèsties al veïnatge, però hem de tenir paciència i pensar que són temporals i que contribuïran a millorar el poble un cop estiguin del tot enllestides. En ocasions trobem que hi ha qui fa suggeriments i observacions particulars sobre algun tema que s'agraeixen quan arriben en el temps (en el període d'informació pública) i la forma (adreçant-se directament) que correspon, i que es tenen en compte (si es procedent i es pot); quan no ho fan però així, causen més incidències. No obstant, hem d'unir esforços i aprendre a col·laborar en els espais que s'estableixen per a tal fi (ex: assistint a les reunions informatives que es convoquen periòdicament des del mateix ajuntament; a l'espai de participació ciutadana que ofereix l'Agenda 21 de Montsant, que té per objectiu marcar les pautes pel desenvolupament sostenible, econòmic i social del territori del Parc Natural i dels nostres pobles; col·laborant en la preparació i en l'assistència a les festes del poble, respectant els costums i les tradicions, i el propi veïnatge).

A nivell social, podríem resumir l'últim any com a força positiu. Com sempre les diferents associacions treballant cadascuna en els seus propis objectius per tal de donar vida al poble (Comissions de Festes, Societats de Caçadors, ADF, Colla Gegantera i Grallera, i la recent Associació de Dones la Falconera que engloba a part del grup de puntaires totes les dones que s'hi volen associar).

Bé, ara és hora de començar la festa i gaudir de valent com a premi per la feina feta i per tant, vul desitjar-vos a tots i totes una molt bona Festa Major!

Núria CRIVILLÉ i MIRÓ

Alcaldeessa de La Morera de Montsant - Escaladei

Agost de 2008

FONDA EL RECÓ

CUINA CASOLANA
BANQUETS
HABITACIONS

Plaça de la Vila, 10
Telèfon 977 82 10 32
43360 CORNUDELLA

JASANS i JASANS

**Electricitat, Calefacció
Fontaneria, Climatització
i Serralleria**

Plaça Sant Joan, 5 - Tel. 977 82 10 71
43360 CORNUDELLA DE MONTSANT

«Beneïu el Senyor, totes les criatures...” (Dn 3,57).

A la Bíblia trobem molt sovint la paraula *benedicció*, i la seva acció *beneir*, sobretot es repeteix la invocació *beneïu*, convidant el lector-auditor a fer-la servir com a lloança, pregària i súplica al Senyor. Beneir és dir una paraula bona dirigida a Déu en nom dels homes o bé a nosaltres en nom de Déu. Significa lloar el Senyor, invocar-lo, donar-li gràcies. Beneir significa dir bé de Déu i dels germans, el que beneeix Déu no pot maleir els altres com sant Pau recorda: “*Beneïu els qui us persegueixen. Beneïu, no maleïu*” (Rm 12, 14).

Les benediccions, per tant, són sempre ocasió de donar gràcies a Déu i les persones o coses beneïdes ens parlen del seu amor i misericòrdia. Reflexionar sobre el significat de la benedicció ens ajudarà a entendre encara més aquest actes que al llarg de l'any fem diverses vegades. La benedicció de Déu no solament arriba a les persones, sinó que engloba també a l'obra de la creació, la natura. La benedicció de les persones i les coses s'estén tant a l'existència quotidiana, com al cicle de l'any i marca les grans etapes de la vida del cristià. Així trobem unes benediccions dins de l'any litúrgic formant part de la mateixa celebració: durant l'any beneïm candeles, cendra, rams, els sants olis a la missa crismal, el foc i l'aigua per Pasqua. D'altres benediccions formen part del calendari tradicional dels nostres pobles, encara que no totes es repeteixen a cada lloc: animals per sant Antoni, fruits i aliments per sant Blai, cotxes i vehicles per sant Cristòfol, etc.

Les benediccions estan presents també en la vida domèstica del cristià: de petits ens han ensenyat a senyar-nos al llevar-nos o abans d'anar a dormir, a beneir la taula, a senyar-nos amb l'aigua beneïda, a fer el senyal de la creu sobre el pa, també s'espera la benedicció en diverses etapes de l'existència des d'abans de néixer (benedicció d'embarassades) fins al moment de la mort (benedicció dels difunts i sepultures).

Aquestes pràctiques ajuden a refermar el nostre esperit de fe i de confiança en Déu i la seva protecció a través de la mediació dels sants. Però allunyades de la pregària de benedicció poden degradar-se en buscar supersticions i solucions a allò que no en té. L'important no és la cosa beneïda, sinó el que representa i significa. Per això l'església té el ministeri de la benedicció, un dels seus múltiples llibres litúrgics, és el ritual de les benediccions. Aquestes benediccions són accions litúrgiques i per tant celebracions comunitàries, amb dos elements destacats: la lectura de la paraula de Déu i la pregària de benedicció, que explica el significat del ritu i és expressió de lloança i de petició concreta. Les acompanyen gestos visibles, com elevar les mans per la pregària, fer el senyal de la creu, l'aspersió amb aigua beneïda o encensar amb el perfum de l'encens.

Fem un recorregut per tot allò que pot ser objecte de la benedicció de l'església, adonant-nos que la primacia la tenen les persones abans que les coses, distingint allò que serà utilitzat comunitàriament d'allò de devoció privada. Elements que poden ser objecte de benedicció, en quatre grups diferenciats:

- **Benedicció de persones:** famílies, malalts, esposos, infants, de la dona abans i després del part, dels qui són enviats a predicar l'evangeli, de catequistes, lectors, acòlits, servidors de la caritat, pelegrins o els qui comencen un viatge.
- **Benedicció d'edificis i activitats:** primera pedra de la construcció d'un nou edifici, casa nova, seminari o casa religiosa, escola o universitat, una biblioteca, hospital, oficina, laboratori, fàbrica, botiga o establiments comercials, comunicacions socials, edificis destinats a l'esport, vehicles i desplaçaments, obres d'enginyeria, eines i maquinària de treball, animals, emblemes, terres de conreu o pasturats, nous fruits i de taula.
- **Benedicció de coses destinades a l'ús litúrgic o devocional:** baptisteri, càtedra o seu presidencial, ambó, sagrari, confessionaris, porta nova d'una església, creu, imatges destinades a la veneració dels fidels, campanes, orgue, aigua, estacions del viacrucis, nen Jesús, cementiris.
- **Benedicció d'objectes per fomentar la devoció dels fidels:** begudes, menjars, roses per sant Jordi, arbre de Nadal, objectes de pietat i devoció, rosaris, escapularis.

L'any passat en acabar l'Eucaristia del dia de la Nativitat de la Mare de Déu, es va beneir la nova imatge de Santa Maria del Miracle volent donar una significació especial a aquell moment, per la importància i solemnitat que requeria. No era una simple inauguració d'una escultura, sinó posar a la veneració una imatge de la Mare de Déu. Tota nova imatge necessita d'aquesta pregària de benedicció feta en comunitat. Així, el poble reunit davant de l'edifici de la parròquia (feta de pedres), érem les pedres vives que formen l'Església. I ens proposàvem d'ara endavant d'invocar a Santa Maria sota el títol del Miracle, recordant aquell fet de la nostra història que mira la Mare de Déu com a protectora i refugi de la gent de La Morera. Aquella imatge feta per mans d'un escultor representa Santa Maria, que Assumpta al cel es recorda dels seus fills peregrins en aquesta terra.

El record de la benedicció de l'any passat el podríem repetir cada festa major, un cop acabada l'Eucaristia i feta la processó pels carrers del poble, al retornar a la

parròquia, davant la façana invocarem Santa Maria demanant la seva protecció i ajuda per tot el poble de La Morera, tot cantant els goigs.

Finalment reproduïm el text de la pregària de benedicció de l'any passat:

Ritu de benedicció d'una imatge de la Mare de Déu.

Germans ens hem reunit amb alegria per beneir una imatge de la Mare de Déu. Aquesta imatge que porta el títol del Miracle ens farà comprendre com és de gran i profunda la relació de santa Maria amb el Crist i la seva Església. La Verge Maria és mare del Crist visible, el qual és imatge del Déu invisible; però ella, al seu torn, és imatge, tipus i model de l'Església.

Oració de la benedicció:

Oh Déu, que heu donat a l'Església pelegrina la Verge i Mare de Déu com a prefiguració de la glòria futura, feu que el vostres fidels, que han preparat aquesta imatge de Santa Maria sota l'advocació del Miracle, aixequin confiadament els ulls cap a ella, que brilla com exemple de virtuts davant de tot el poble cristià.

Per Crist senyor nostre.

Amén.

Una bona festa major en honor de la Mare de Déu en la seva Nativitat.

Mn. Amador CANALDAS

Rector de La Morera de Montsant

Agost 2008.

JOSEP CARRÉ PÀMIES

Servei de retro i Excavacions

C/ del Pilar
Tel. 977 82 10 15
CORNUDELLA

— Celler —
PASANAU

La Morera de Montsant

PRIORAT
DENOMINACIÓ D'ORIGEN QUALIFICADA

VILÀ

**MAQUINÀRIA AGRÍCOLA
I DE CONSTRUCCIÓ, S.L.**

*Us desitgem una bona
Festa Major*

Vial de servei, Ctra. Alcolea, 11 · Telèfon 977 311 380 · Fax 977 327 161 · 43206-Reus

Santa Maria del Montsant és una de les ermites erigides al voltant del territori cartoixà d'Escaladei, a més de mil metres d'alçada, a la dreta del barranc dels Pèligs, a la roca Corbatera de la Serra Major, des d'on era fama que es podia albirar, Lleida d'una banda, i de l'altra, el Camp de Tarragona i la seva marina. Es tracta d'una sola nau de volta apuntada, espadanya i sense absis, que té com a part més antiga la del presbiteri, coberta d'una volta de creueria gòtica. Integrada dins d'un complex d'altres edificis, avui inexistents, també sembla que antigament hi hagué una porxada i, darrera, la casa de l'ermità, de la que encara romà alguna murada en peu. Per un dels seus vessants, hi havia antigament un bosc de roures ple de plantes medicinals de les quals es servien els cartoixans per a la seva farmàcia.

Els seus orígens es situen, indeterminadament, a la segona meitat del segle XII, quan la zona va ser poblada d'eremites que van precedir la reconquesta cristiana, passant a dependre de la Cartoixa d'Escaladei en el segle XV. En aquest indret, es trobà una imatge d'una Mare de Déu, que de seguida va esdevenir objecte de culte a tota la comarca, propiciant l'aixecament del Santuari, vers el 1450, que aviat va ser fita de rogatives per sequeres o epidèmies i de romeries. Els soldats napoleònics hi calaren foc, i les desamortitzacions posteriors la deixaren abandonada i enrunada, fins que a la fi del segle XIX, Ramon Ballester la féu restaurar; la Revolució de 1936 també la va malmetre força[1].

L'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona, creat el 1997, custodia tota mena d'expedients acreditatius de l'activitat administrativa i de gestió de la corporació provincial. Un dels fons més interessants, és el de subvencions a ermites de la demarcació, un fons que es va generar amb la documentació resultant del procediment d'atorgament i/o denegació de subvencions per a la millora o embelliment d'ermites. Aquestes subvencions havien estat creades vers el 1952 per tal de dignificar els indrets típics i de culte, de cara al turisme que, aquells anys, ja començava a mostrar el seu potencial a la Costa Daurada[2]. Amb càrrec a una partida pressupostària de "*Adecentamiento y arreglo de lugares turísticos*", el departament d'Obres Públiques i, més tard, el de Cultura, van disposar d'una quantitat, llavors considerable, per repartir a tall de derrama entre les peticions més ajustades als requisits i a l'esperit de la iniciativa. El 1957 aquest pressupost era de 90.000.- ptes., i cinc anys més tard, el 1962, ja era de 200.000.- ptes[3]. Aquesta última quantitat, que actualment, al canvi, equivaldria a uns 1.200 euros, s'ha de considerar en el marc econòmic i financer de fa quasi mig segle, cosa que multiplicaria, ben segur, aquesta xifra. Esteríem parlant, doncs, de diversos milers d'euros, una milionada de les antigues pessetes.

L'eclesiàstic a cura de qui anaven les ànimes a La Morera, va tramitar les corresponents peticions per beneficiar-se d'aquestes subvencions, una el 1957 i

una altra el 1962. Malgrat que, pel que sembla, almenys una d'elles va ser desestimada, l'escassa documentació que van generar ens permet precisar algunes dades d'interès.

La primera petició és de 26 de març de 1957, i la sol·licitava Josep M. Franquet, arxiprèstec de Cornudella i rector d'Albarca[4]. El prevere, al·legava que:

"La Ermita de Ntra. Sra. de Montsant, enclavada en la cima del monte que lleva este mismo nombre, ha tenido que ser reparada en su totalidad por amenazar ruinas, cuyos gastos han sido sufragados por sus vecinos. Precisan también con urgencia la reparación de los muros del terraplen y plazuela, así como la construcción de una pequeña cisterna y conducción de aguas, y formato de escalinata, como puede apreciarse en el adjunto plano junto con el Memorial de gastos".

Efectivament, juntament amb la sol·licitud, s'adjuntava el "*Proyecto de acondicionamiento de la ermita 'Mare de Déu de Montsant' emplazada en el término municipal de La Morera*", amb una significativa xifra apuntada a mà, en llapis, a la portada: 7.000. En ella, un tècnic en construcció, advocava per anivellar el terreny i aixecar-hi un mur de pedra en sec que voregés el temple per darrera, per construir unes escales, un dipòsit d'aigua i una font, tot de carreu, i, finalment, col·locar canals per a la recollida d'aigües pluvials i la seva conducció al dipòsit. Avaluava els costos en 9.793'5.- ptes. Dins d'aquest document que desglossa els costos suara esmentats, s'acompanya un plànol alçat, desplegable i en paper ceva, que mostra la ubicació de les obres. Una diligència apuntada a mà a la sol·licitud, indica que va ser passada a la comissió d'Obres Públiques, que l'aprovà, de manera que la concessió de l'ajut de 7.000.- ptes., es va poder materialitzar a partir de la seva aprovació formal pel Ple de la Diputació en data 17 de juliol de 1957[5]. En l'acta d'aquest dia, consta que la van rebre igualment les ermites de: la Verge del Camí, de Cambrils (10.000.- ptes.), Nostra Senyora de la Salut, de Tarragona (3.000.-), Santa Magdalena, d'Alfara (10.000.-), el Calvari, de Corbera d'Ebre (12.000.-), la Mare de Déu de Dalt, de Benifallet (10.000.-), Nostra Senyora de Montserrat, de Cornudella (8.000.-), Nostra Senyora dels Arquets, de Sant Jaume dels Domenys (5.000.-), Nostra Senyora del Llorito, de Tarragona (15.000.-), i de Renau (5.000.-) i Nostra Senyora del Remei, d'Alcover (5.000.-).

La segona petició, de 6 de juny de 1962, la signaven Josep M. Anglès, rector arxiprèstec de Cornudella, i J. Porqueres, alcalde de La Morera[6]. El prevere i el primer edil, argumentaven:

"Que hallándose en la cima del Montsant una ermita dedicada a la Virgen, cuyo parage es bellissimo, y aunque restablecido el Culto después de la guerra, se halla en situación precaria el estado exterior de la Iglesia; el atrio está sin cubrir,

solamente en pié los muros laterales[7]; están sin urbanizar sus alrededores; más lamentable al haber pertenecido originariamente a la jurisdicción de la Cartuja de Scala Dei –cuyo emblema todavía se halla en el umbral de la ermita[8]-. Además viene observándose una reacción a favor de la venerada Imagen que es visitada por el mes de agosto por los fieles de la comarca, que ha ido en auge en estos últimos años, puesto que es parroquia de Albarca, enclavada en este término de La Morera y de jurisdicción del arciprestazgo de Cornudella”.

Cap d'aquestes raons, van inclinar la comissió de Cultura a concedir-los l'ajut que demanaven per arreglar l'exterior de l'ermita i urbanitzar els voltants. Les raons són força comprensibles, aquell any la comissió va haver de triar amb molta cura entre les 16 sol·licituds de subvenció que va rebre. Distribuir 200.000.- ptes., amb una mitjana mínima de 25 o 30.000.-, entre 16 peticions, obliga sens dubte a haver de refusar-ne poc menys de la meitat, com va ser el cas. En l'exercici de 1962, van ser agraciades les ermites de: la Verge del Carme (d'Ascó, amb 19.000.- ptes.), Nostra Senyora dels Àngels (Horta de Sant Joan, 25.000.-), Sant Antoni de Pàdua (Maspujols, 16.200.-), Sant Antoni (Prades, 20.000.-), Santa Marina (Pratdip, 20.000.-), Paret-Delgada (la Selva del Camp, 30.000.-), la Verge de la Salut (Tarragona, 20.000.-) i la Verge del Roser (Vallmoll, 25.000.-). També es van concedir 3.500.- ptes. per reposar l'arbrat de la plaça Sant Bernat Calvó, de Santes Creus.

Per contra, van ser desestimades, a més a més de la de La Morera, les peticions per a l'ermita de Santa Magdalena, d'Ascó (que demanava 150.000.- ptes. per reconstruir-la); Santa Magdalena, d'Ulldemolins; Sant Ramon, del Pla; Sant Miquel, de Vinebre; Nostra Senyora dels Prats, de l'Aldea i Barrulles, de Capafonts.

La inexistència, als fons de l'AHDT, de més peticions de subvenció per a l'arranjament de l'ermita, pot indicar el fet que ja no se'n van presentar més, almenys aquestes dècades centrals del segle XX.

Manel GÜELL

Arxiu Històric Diputació de Tarragona.

[1] *Vegeu: ANGUERA, PERE – M. ARAGONÈS I VIRGILI. El Priorat de la Cartoixa d'Escaladei. Notes històriques. El nom i els límits del Priorat. Santes Creus: Fundació Roger de Belfort, 1985 (Tostemps, 15), p. 34; GORT I JUANPERE, EZEQUIEL. Història de la Cartoixa d'Escaladei. Reus: Fundació Roger de Belfort, 1998, p. 20, 322 i 353; CEBRIÀ I MOLINA, JOSEP LLUÍS. "L'Ermita de Sta. Maria de Montsant d'Albarca" [En línia], www.uv.es/joceimo/interest.htm. També: PALOMAR I ABADIA, SALVADOR I MONTSANT FONTS I PALLACH. L'ermita de la Mare de Déu de Montsant. Festa Major La Morera de Montsant 1993. La Morera de Montsant: Comissió de Festes, 1993, 19-21, i d'aquests mateixos autors: Santa Maria de Montsant. Religiositat popular i conflicte territorial. Reus: Carrutxa, 1993.*

[2] *El fons es compon de cinc capses, i es reparteix entre les seccions de Cultura (Cpf., núm. 13, 21 i 31), i d'Obres Públiques (Cpf., núm. 445 i 446). Vegeu: PEREA, EUGENI i MANEL GÜELL. "Esglésies, parròquies i ermites de les comarques tarragonines a través de la documentació de l'Arxiu General de la Diputació". en: Església, societat i poder a les terres de parla catalana. Actes del IV Congrés de la CCEPC. Valls: Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, 2005, 837-859, p. 841 i 847-859.*

[3] *Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona [= AHDT], Actes, núm. 138 (1956-1957), f. 68v, i Cultura, Cpf., núm. 21. Sobre els fons d'aquest arxiu, consulteu: PEREA I SIMÓN, EUGENI; MANEL GÜELL. Guia de l'Arxiu de la Diputació de Tarragona. Tarragona: Diputació, 2004.*

[4] *AHDT, Obres Públiques, Cpf., núm. 445.*

[5] *AHDT, Actes, núm. 138 (1956-1957), f. 68.*

[6] *AHDT, Cultura, Cpf., núm. 21.*

[7] *Efectivament, segons sembla uns anys abans de 1985 s'havia enderrocat el porxo de davant la portalada. ANGUERA-ARAGONÈS. El Priorat..., p. 34.*

[8] *A la clau de l'arc de la porta: una rodella vorejada de vuit virutes o espirals, i dins, la Tau amb una escala que hi puja. Sota, consta la data 1741. Consten sengles reproduccions fotogràfiques publicades a GORT. Història de la Cartoixa..., p. 353 i a CEBRIÀ. L'Ermita....*

ELS RATPENATS DE LA SERRA DE MONTSANT, ELS GRANS DESCONEGUTS.

Introducció

Els ratpenats, anomenats als diferents indrets de Montsant com a *ratapans*, *ratapatans*, *rapatapans* o *ratapenades*, constitueixen un grup peculiar de mamífers, format per animals nocturns que es penjen dels peus per descansar, que hi “veuen amb les orelles” i “volen amb les mans”. Sabem que els ratpenats han tingut un clar èxit evolutiu, fet que es manifesta en el gran nombre d'espècies adaptades a un ampli ventall d'hàbitats i recursos alimentaris. Després dels rosegadors, els ratpenats són el segon ordre de mamífers amb major diversitat. En l'actualitat es coneix l'existència de 980 espècies arreu del món, 25 de les quals es troben a Catalunya. Però, quantes espècies en tenim, al Montsant? Fins ara no ho sabíem, i això va decidir l'equip gestor del Parc a provar d'omplir aquest buit de coneixement, proposant-nos fer un inventari dels quiròpters, que és el nom que li han donat els científics als ratpenats.

Per tal de conèixer les espècies de ratpenats de Montsant va ser necessari combinar diverses metodologies, però sempre procurant destorbar-los el mínim possible ja que són unes bestioles molt sensibles, sobretot en període de cria. Per altra banda no es pot oblidar que estem parlant d'animals protegits per les Lleis, tan autonòmiques i estatals com europees. Ara us explicarem que vam fer.

Inspecció de refugis

Els ratpenats, quan fa calor, perden molta aigua per les fines i nues membranes alars. Aquest factor els obliga a cercar refugi diürn i sortir a caçar quan fosqueja, per tal d'evitar la seva deshidratació. Els refugis diürns són molt variats: coves, avencs, mines, clivelles i forats dels arbres, teulats, porxos, cambres d'aire i esquerdes de cases, fissures de roques, etc. Utilitzen diferents tipus de refugi en funció de l'estació de l'any. En trobem d'hibernació, de primavera, de tardor i d'estiu.

*Revisió de túnels i coves a la
recerca de ratpenats*

Pedrenca, Natura i cultura a Montsant

Inscrita al Cens General D'entitats d'Educació ambiental

Oferta pedagògica a Montsant:

En col·laboració amb el Parc Natural de la Serra de Montsant

- Excursions guiades de tot el dia.
- Excursions familiars de migdia.
- Itineraris interpretatius: Flora, Fauna, Geologia, Cultura i Història.
- Activitats d'Educació ambiental.

Visites guiades a llocs d'interès del Priorat: Pobles, ermites, cellers...

Telèfon: 690.25.12.95 / 977.82.73.46

www.pedrenca.com pedrenca@pedrenca.com

La Morera de Montsant - Escaladei

CASA PORQUERES

EMBOTITS ARTESANS

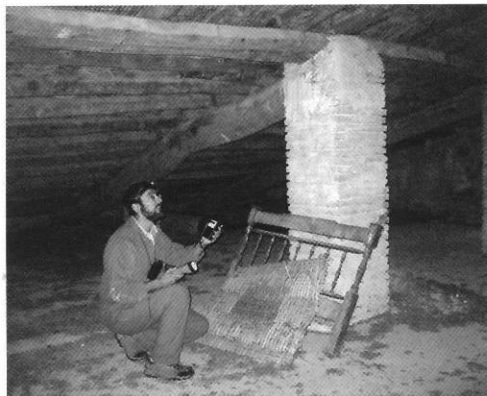
JOSEFINA PORQUERES BORRÀS

10.16833-T

**C/ ESGLÉSIA, 19 - TEL. 977 82 10 83
CORNUDELLA DE MONTSANT**

Així doncs, la inspecció de refugis és una eina necessària per a l'inventari de ratpenats d'un territori i si es fa un seguiment té un gran interès per a la conservació de les seves poblacions. Durant un any hem visitat 38 possibles refugis al Montsant: 19 masos abandonats o molt malmesos, 10 edificis històrics, un edifici urbà, 2 túnels, 2 mines i 4 coves. En tots els refugis vam enregistrar els crits dels animals per identificar les espècies que hi eren presents.

Enregistraments d'ultrasons

*Escoltant les emissions dels ratpenats
amb el detector heterodí*

Saber com s'orientaven els ratpenats ha estat un misteri des d'antic. Ja al segle XVIII es va descobrir que la seva oïda hi jugava un paper important, però no va ser fins a finals dels anys trenta del segle passat que no es va desvetllar el misteri. Els ratpenats emeten sons d'alta freqüència a través de la boca o del nas i aquests, en topar amb un obstacle, produeixen un eco que és recollit per l'oïda i processat al cervell de l'animal, oferint-li una imatge sònica de l'entorn proper, que pot ser des d'una paret a una

papallona nocturna. Aquest sistema d'orientació s'anomena *ecolocació*. A més, sabem que els ultrasons de cada espècie són peculiars, cosa que ens permet identificar-los quan volen si disposem d'un aparell adequat per fer-ho.

Per a la identificació dels crits dels ratpenats nosaltres hem fet servir un detector Pettersson D240X que és alhora heterodí i de temps expandit. No ens allargarem molt en qüestions tècniques, però sapiguen que aquest aparell funciona com una ràdio convencional: s'escalten els crits dels ratpenats que emeten en la freqüència sintonitzada en el dial. També es poden enregistrar els sons i analitzar-los mitjançant un ordinador. Així doncs, la identificació acústica és una tècnica molt eficient en la qual no cal molestar ni capturar els animals.

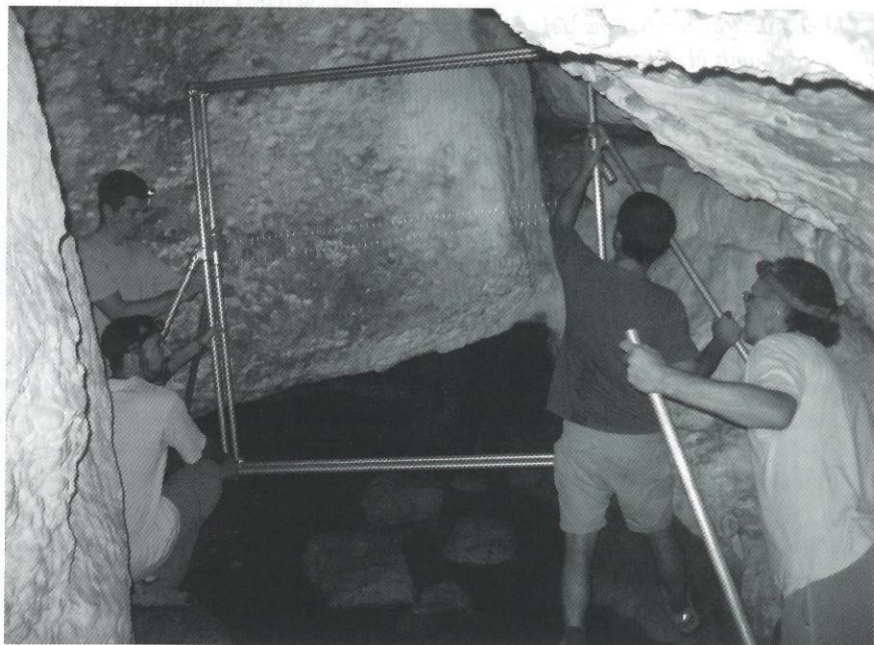
Col·locació de paranys i xarxes

Els ratpenats mengen molts insectes i això és molt beneficiós per a l'agricultura, alhora que regulen la proliferació d'artròpodes que poden ser molestos per a la gent o bé ser potencials vectors o reservoris de malalties. L'important funció ecològica duta a terme pels ratpenats justifica que, a Catalunya, totes les espècies siguin protegides. També la Unió Europea té en compte l'esmentada importància

ecològica, com així queda reflectit en la Directiva 92/43 de 21 de maig de 1992, en la qual s'inclouen tots els ratpenats en l'annex d'espècies d'interès comunitari que requereixen protecció estricta.

Aquests animalons tenen diferents estratègies de caça: uns presenten un vol ràpid i directe, i cacen en espais oberts; altres tenen el vol més lent i maniobrable i cerquen preses entre la vegetació; altres pentinen la superfície de l'aigua; alguns utilitzen talaies des d'on es llancen sobre les preses i d'altres les capturen al terra o en els troncs dels arbres. Però tots, més tard o més d'hora tornen al refugi, i és aleshores quan se'ls pot capturar amb diferents tipus de paranys no agressius, com les xarxes i les arpes.

Enguany hem col·locat set paranys tipus xarxa en diferents punts d'aigua, com ara el riu i algunes basses, aprofitant que cada dia han d'anar a beure. A més, també hem parat quatre paranys tipus arpa, a les entrades i sortides dels refugis. Els paranys han estat treballant una mitjana de 5 hores cada nit. El fils dels paranys són tan prims que l'animal no els pot detectar i és capturat sense patir cap lesió. La col·locació de xarxes i arpes, malgrat ser un mètode poc eficient, atesa l'alta possibilitat d'obtenir resultats negatius, és el mètode que permet tenir millor informació sobre molts aspectes de la seva biologia, com el sexe, la reproducció, l'edat, etc.

Instal·lant un parany de tipus arpa a la Cova de la Taverna

Llistat obert d'espècies trobades al Montsant

NOM CIENTÍFIC

Rhinolophus ferrumequinum
Rhinolophus hipposideros
Rhinolophus euryale
Myotis myotis
Myotis nattereri / *escalerai*
Myotis emarginatus
Myotis daubentonii
Myotis capaccinii
Pipistrellus pipistrellus
Pipistrellus Kuhlii
Hypsugo savii
Eptesicus serotinus
Barbastella Barbastellus
Plecotus austriacus
Tadarida teniotis

NOM COMÚ

Ratpenat de ferradura gran
Ratpenat de ferradura petit
Ratpenat de ferradura mediterrani
Ratpenat de musell llarg
Ratpenat de Natterer
Ratpenat d'orelles dentades
Ratpenat d'aigua
Ratpenat de peus grans
Ratpenat comú
Ratpenat petit de vores clares
Ratpenat muntanyenc
Ratpenat dels graners
Ratpenat de bosc
Ratpenat orellut meridional
Ratpenat de cua llarga

*Prenent mesures a un ratpenat muntanyenc (Hypsugo savii)
capturat amb xarxa al riu Montsant*

Les llegendes i superxeries

Tot i que és àmpliament conegut entre la població el paper beneficiós que desenvolupen en el control de les poblacions d'insectes, els ratpenats tenen mala premsa. Se'ls persegueix per raons a vegades difícils d'explicar i durant molt temps han estat envoltats de tot tipus de fal·làcies i falsedats. La seva presència no agrada a un sector de la població que els considera lletjos, repugnants o simplement

CATSUD Oci, natura i cultura a la Catalunya Sud

Excursions i rutes culturals www.catalunyasud.net - Serveis de guia www.catsud.com
Excursions temàtiques pel Parc Natural de la Serra de Montsant

CAT
sud

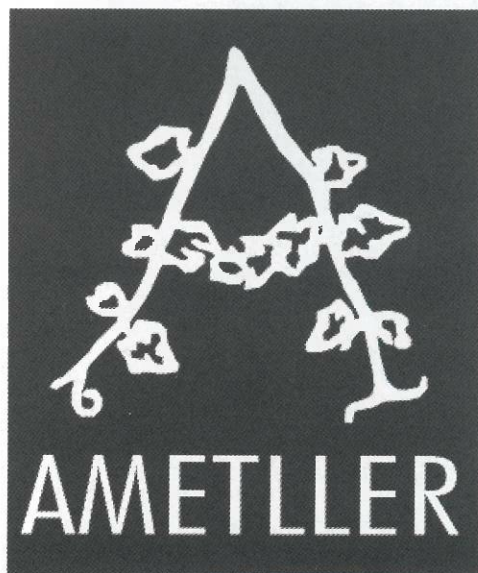
Parc Natural
de la Serra
de Montsant

Generalitat de Catalunya
Departament de Medi Ambient
i Habitatge

CATSUD és una entitat col·laboradora del
Parc Natural de la Serra de Montsant

CATSUD - Tel. 636 16 24 26 - info@catsud.com - Pl. de la Vila 16 - 43736 El Masroig - Priorat

Bodegues Joan Ametller, S.L.

*Us desitgem molt
bona Festa Major*

Finca Mas d'en Mustardo
43361 La Morera de Montsant
Tel. 902 181 711 / 690 823 650

estrany, convertint-se en nombroses ocasions en víctimes propiciatòries de supersticions o en el blanc de cruels i macabres jocs de la mainada.

Encara que a poc a poc l'actitud de la gent està canviant, cal dir que els nostres ratpenats:

- No són cecs. Hi veuen bé a la penombra.
- No s'enreden en els cabells, creença molt estesa per les pel·lícules de por. És pràcticament impossible que ens arribin a tocar.
- No xuclen la sang. Hi ha prop de mil espècies a tot el món; tan sols tres són xucladores de sang i viuen a Amèrica del Sud i Central.
- No els agrada fumar. Posar-los una cigarreta a la boca és condemnar-los a morir asfixiats.
- No són agressius en absolut. En llibertat són completament inofensius, mai ens atacaran. Cal advertir que, com molts altres animals, si se'ls manipula algunes espècies poden mossegar.
- No són rates amb ales. Ambdós, rates i ratpenats, pertanyen a dos ordres zoològics diferents.
- No estan relacionats amb les forces del mal. Aquest és un mite originat per les novel·les o les pel·lícules de terror.
- No causen danys als edificis. No graten, ni roseguen, ni excaven cap tipus de material.
- Al nostre territori no són transmissors de la ràbia o d'altres malalties.
- No beuen l'oli de les làmpades de les esglésies. Només beuen aigua.
- No causen danys a les collites o al rebost. S'alimenten, bàsicament, d'insectes.
- No moren a l'hivern i ressusciten a la primavera. Regulen el seu metabolisme i la temperatura corporal en funció de la disponibilitat d'aliment. A l'hivern els insectes escassegen i els ratpenats hivernen, queden com adormits, per tal d'estalviar energia.

La conservació

Els ratpenats són un dels grups de mamífers més vulnerables a l'acció de l'ésser humà sobre el medi. La seva particular forma de vida i costums, l'alt grau de gregarisme dels individus, la gran dependència dels seus refugis (on s'arreceren, s'aparellen, pareixen, crien i hivernen), la baixa taxa de natalitat o la manca d'una ràpida resposta davant els canvis sobtats de l'entorn, són factors que contribueixen a la fragilitat d'aquests animals.

Per tal de salvaguardar-los, totes les espècies de ratpenats són protegides per la llei, que prohibeix matar-los o molestar-los intencionadament, i aquelles, la majoria, que es troben amenaçades, són incloses a les Directives Comunitàries i als Convenis Internacionals.

Darrerament s'ha observat arreu un increment de les baixes no naturals, de vegades amb morts col·lectives degudes a successos provocats per l'home, que poden suposar un gran daltabaix en les seves poblacions. Aquest fenomen està sovint lligat a la desaparició de refugis i a la gran transformació del medi a mans humanes. Molts refugis són eliminats per l'home de manera involuntària, en fer reparacions o rehabilitacions en edificis històrics i religiosos o en edificacions rurals, o també per l'increment d'activitats lúdiques o d'aventura en indrets on els ratpenats han establert les seves colònies. A això cal afegir els canvis que ha patit el medi, l'acumulació dels biocides, la desforestació dels boscos autòctons, la desaparició dels arbres vells, la construcció de grans infraestructures, etc. És clar, doncs, que la conservació dels ratpenats passa necessàriament, per la conservació dels seus refugis i del seu hàbitat.

Una gestió eficaç adreçada a la conservació, ha de considerar uns objectius prioritaris:

- Conèixer les espècies presents al territori i, posteriorment, promoure estudis detallats de cadascuna d'elles per tal d'esbrinar l'estat de la població i el grau d'amenaça sobre ella; és imprescindible conservar el que ja hi ha.
- Conèixer els principals refugis en l'àmbit territorial i projectar, a posteriori, plans de conservació específics per a refugis concrets que es puguin considerar en perill, considerant aquests com a petites reserves. On hi hagi una bona població, especialment si és d'una espècie molt amenaçada, el millor és conservar el refugi tal i com està, sense modificar-lo de cap manera.
- Conèixer l'estat dels diferents hàbitats i garantir-ne la preservació dels més ben conservats.
- Conservar i recuperar els hàbitats de ribera, essencials per a moltes espècies de ratpenats.
- Controlar i fer un seguiment de les cavitats més importants com a refugi, establint una normativa d'ús (per exemple, prohibició d'accés durant els períodes sensibles), i si cal, impedingint l'accés mitjançant algun sistema de tancament.
- Establir una normativa reguladora de les activitats forestals que tinguin en consideració les necessitats d'aquests animals (mètodes de tala, manteniment de peus vells, etc.)
- Demanar la realització d'estudis previs a la realització de qualsevol restauració o modificació d'estructures en edificis (històrics o privats) o ponts, i realitzar un seguiment durant les obres
- Promoure campanyes d'informació i sensibilització a la població, per tal de donar-los a conèixer i desfer la mala imatge que aquests animals arrossegueu des d'antic.

Exemplar de ratpenat de peus grans (Myotis Capaccinii) capturat a la Cova de la Taverna.

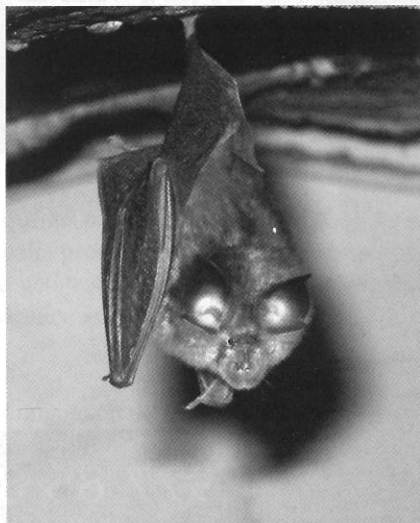
La cloenda

Per concloure voldríem agrair a en Josep Palet, a en Carles Flaquer, a en Xevi Puig, i a tots aquells que ens han facilitat la feina de revisió dels refugis: Montserrat Domingo, Mn. Amador Canaldas, Mn. Joan Alonso, David Martra, Mireia Vilamala, Laura Frasquet, Neus Miró Miró, Neus Miró Dosaigües, Jordi Masip, Lluís Masip, Miquel Amorós, Josep M. Vernet, Fermí Bausà, Ramon Vila,

Ramon Franc i Berta Navarro, el seu inestimable ajut per poder acomplir la nostra tasca. També volem agrair al Parc Natural, el finançament del projecte.

Esperem que aquestes ratlles que hem escrit enguany facin possible l'apropament de tots vosaltres al fascinant i complex món dels ratpenats. El millor coneixement de l'estat actual de les poblacions de la Serra de Montsant i la difusió de la seva importància ecològica, així com l'extirpació de superxeries, ens aproparà al principal objectiu que ens havíem plantejat: evitar la progressiva reducció de les poblacions de ratpenats i assegurar la biodiversitat al nostre territori.

Joan BARRULL i Isabel MATE.
Biòlegs
Agost 2008

Exemplar de ratpenat de ferradura petita (Rhinolophus hipposideros) observat a Sant Joan del Codolar

Castro
Carburants

Distribució de Gas-Oils

**TRUCA I
ESTALVIA!**

☎ 977 86 83 54 • 655 681 878

Un patrimoni poc valorat i menys conegut que cal salvaguardar i protegir: els antics números de les cases i les velles plaques dels carrers.

De sempre m'ha intrigat que els nostres poblets menuts tinguin una exhaustiva i minuciosa numeració de les cases.

Més encara sorprèn la gran placa al portal del c. Major de MORERA / PARTIDO DE / FALCET / PROVINCIA DE / TARRAGONA;

o la de la Conreria de UNION DE / SCALA DEI / TERMINO DE / LA MORERA. Per què cal numerar les cases a Farena, a Siurana, a ...on tothom es coneix pels renoms, i tots sabem on viu cadascú?.

Ja vaig escriure l'any 1993, tot explicant que les peces de numeració i plaques de carrers eren un patrimoni força antic que calia protegir i salvaguardar¹. Més tard, l'any 1999, ja vaig poder descriure l'ample geografia del tema². Perquè la sorpresa fou gran quan el mateix format apareixia a Alcudia, a Càceres, a Barcelona, a Sabadell, a Logroño, a...

Les peces numèriques que primer vaig catalogar són de 19x19 amb pestanyes als quatre extrems; i en el centre de cada pestanya hi ha un clau un xic historiat. Els números fan 10 cm d'alçada i són d'estil humanista³; les lletres de carrer volen recordar la lletra romana; números i lletres sobresurten mig centímetre. Les numeracions no només les trobem a les viles i pobles, sinó també als masos (quan tenen planta i pis).

DIVERSOS MODELS I FORMATS

Retolació en terracota

Una peça rodona de dinou o vint centímetres quadrats amb les conegudes quatre pestanyes als extrems que donen la ficció d'un clau, més o menys historiat. Els números i lletres en relleu, un xic romans. Si es tracta de lletres, la placa es fa més gran i llarga, segons el nom del carrer; però es manté la ficció dels claus i la mida del relleu. De vegades, a les plaques de números compostos, un d'ells ha caigut un xic a l'enfornar. També es procura posar un botó inferior per no errar el sis amb el nou. Les poblacions que no han crescut ni han patit greus reformes de façanes mantenen un ventall magnífic de números i plaques de terracota. Porrera, la Vilella Baixa, Ulldemolins, Margalef i la Bisbal. Baixant la muntanya en trobem a Castellvell, i a Almostrer. I encara a Vilardida, al riu Gaià, hi ha un calcen negatiu. El més allunyat que he trobat és a St. Jaume de Sesoliveres, pedania de Piera.

En fundició

Com sempre passa, les poblacions més riques ens ofereixen el model anterior, en un material més luxós: fundició. Les mides són semblants: la rodona fa 15x15, i amb les quatre pestanyes 19x19; mantenint la ficció del clau. Números i lletres en relleu de mig centímetre. En ser la peça de fundició tot està més ben acabat. Tot el casc antic de Tarragona i els barris vells de Reus estan plens d'aquestes plaques de fundició. Tot furgant a Reus i Tarragona, he trobat els expedients municipals amb els noms dels fundidors i els preus de les peces i plaques. Desconeixem els fundidors de Barcelona per explicar les plaques del carrer Lledó, carrer de Sobradiel i altres carrers del casc antic de Barcelona.

Les plaques no duen cap marca ni senyal que indiquin d'on han sortit⁴.

En marbre

Encara queda un altre material: el marbre. Es tracta d'una peça de marbre blanc, amb alguna veta, de les mides que ja hem descrit, que té els números i lletres inserits amb un enfonsat suau de 2 mm, que permet una pintada de negre per remarcar el text; o només una pintada superficial del número romà. Les quatre pestanyes ara sí que estan foradades per admetre uns claus de debò, de factura noble, ara amb escorriades de rovell. En molts casos el clau i el forat s'han barallat al llarg dels anys, i la pestanya s'ha trencat.

La geografia del *model en marbre* és del més sorprenent.

Comencem a trobar-ne a l'Espluga de Francolí. Seguim per Sta. Coloma de Queralt, i baixem al Penedès (La Llacuna, St. Martí Sarroca, St. Jaume dels Domenys,

Masllorens), arribant a la costa de Tarragona (Bonastre, Creixell, Pobla de Montornés, Calafell). Queda algun cas aïllat, com Vilarrodona.

El Garraf n'està ple (Vilanova, Sitges). També en trobem a Barcelona, en els racons més antics de St. Andreu i de St. Martí. És el sistema més antic de Sabadell.

I la sorpresa salta en trobar aquest *model en marbre* a Alcúdia, a Palma, a Capdepera, a Cala Ratjada, a Ciutadella. I encara a Càceres, a Logroño, a Falset, a Massanet...

En terracota a Constantí

Ens trobem amb un sistema que podríem definir com una variant del que venim inventariant. Les mides són les mateixes però els números i els claus figurats denoten una certa pobresa de mitjans. Fins ara veiem en les terracotes que l'artesà usa motllos de números i lletres, i els enganxa prou bé en la placa tendra. Ara no té motllos, i un cop preparada la placa hi premsa (més malament que bé) un cordonet de fang per les lletres, els números i els claus figurats; mantenint un xic de relleu. L'he vist al sector vell de Constantí, al c Església vella, i a la CALLE/MAYOR. També apareix en els sectors antics de la Pobla de Mafumet, d'El Morell, de Vilallonga⁵ i d'El Catllar.

En terracota a Puigdelí

Podem considerar-ho una nova variant. Trobem les mateixes mides que en els anteriors models. Però les lletres, números i claus figurats encara són més simples. Potser per evitar que el cordonet de fang mal enganxat creés massa problemes, l'artesà decideix marcar la placa amb un enfonsat. Més senzill, més ràpid i més segur. Val a dir que els motllos no són pas cap meravella. En trobem a la *calle única* de Puigdelí, a Picamoixons, a Els Pallaresos, i a La Secuita. Sorpren que també ens surti a Les Irlés.

En terracota a Valls

Les plaques antigues de Valls són molt característiques. Val a dir que en queden poques i en carrerons on no sobreviuran massa⁶. Amb un gran desgavell de numeracions metàl·liques, amb vitrificats escrostonats, el primer ajuntament democràtic⁷ encarregà unes boniques plaques a l'Escola Taller d'Art; i amb un exhaustiu treball de formiga substituï totes les plaques de la vila. Només se'n salvaren unes poques.

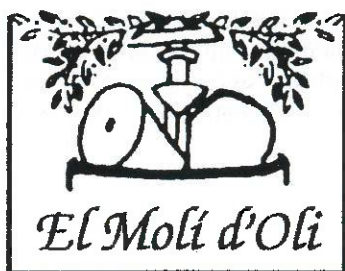
Aquesta placa no és rodona amb quatre pestanyes; sinó una peça que li hem escanyat la cintura per dalt i baix, i pels cantons; deixant-li quatre pestanyes, però amb un cos a l'inrevés de les plaques que hem vist fins ara. Si mesurem pels centres aprimats, fa 15x15; i de pestanya a pestanya, 19x19. Els números i lletres són incisos, no de relleu. I encara, la placa té un viu marcat fort fent un voltant per l'interior de

HOSTAL ELS TRONCS

ESPECIALITATS

- Escudella
- Cargols
- Entremesos
- Carn a la brasa
- Conill amb salsa
- Paella
- Espardenya

Rambla, 30 · Tel. 977 82 71 58 · 43361 SCALA DEI (Priorat)

CARTOIXA D'SCALA DEI

Museu de l'Oli i Productes Artesans

Venda d'Olis D.O. Siurana Zona Montsant

Melmelades, olives, olivades, orelletes, pastissets i pastes d'elaboració pròpia

Plaça Priorat, 1 SCALA DEI Tels. 977 839 399 - 977 827 260
www.molideloli.com

tota la peça, a un centímetre. El color és d'un to terrós molt agradable. Quasi tots els números duen un punt marcat a la base, a la dreta. L'escriptura és àgil, com si volgués ser cursiva o notarial. Les peces han sortit de l'enfornada un xic abombades, i van collades a la paret sense claus, ni tan sols de ficció.

Alguna en queda a Valls, als carrerons de Baix Muralla, a St. Francesc i al carrer de la Mitja Galta. I des de Valls, s'estén el model a tota una àmplia zona: Alió, Montferri, Rodonyà, Ollers, Vallverd, Biure de Gaià, Les Piles, Guiamon.

Retolació en manisa

És la que trobem a l'Ebre i al País Valencià. A Rasquera, manisa blanca de 20x15 amb número de pinzellada blava molt airosa. A Bot, manisa de 20x15 amb pinzellada negra. A Tortosa, Roquetes, Perelló, Sta. Bàrbara: manisa blanca de 20x20 amb pinzellada negra. A Amposta, 20x20 amb pinzellada blava. I a Benifallet, manisa menuda de 13x13, torrada, voltada d'un viuet blau, i amb números de pinzellada blava, amb un puntet de base diferenciador; a Miravet i a Benissanet.

DE QUAN SÓNAQUESTS NÚMEROS I AQUESTES PLAQUES?

Per què els poblets menuts han de tenir numeració? Menys encara a Farena, on una placa de terracota diu en castellà CALLE / UNICA; vaja encert en un poblet remenut!; el mateix Madoz en el seu Diccionario Geográfico (1845-1850 VI 43) descrivia aquestes menudes poblacions com *calle única*.

La sospita era que una implantació tan generalitzada de la numeració a tot l'estat responia a voler facilitar a un foraster poder trobar sense error Cal Prior o Ca la Tecla. Potser un requeriment recaptatori, o una incorporació a files? El que és clar és que la numeració a viles petites on tothom es coneix és una imposició exterior d'algú que es neguiteja per trobar gent darrera un número fix; ganes d'empaïtar per impostos, per contribucions, per llesves, etc. D'ací que les vivendes fora vila també necessitin un número per anar-les a incordiar.

El Gobernador de Tarragona, Ildefonso de Alcaraz

El dimecres 19 d'agost de 1857, publica una circular que posa en marxa tota la operació. Ens parla de *ornato público, de la necesidad de embellecer les poblacions*⁸.

*Antes de la entrada del invierno se enluzcan o reboquen las casas, aunque sea con cal..., y con el pintado o color que se apruebe por el Ayuntamiento*⁹.

Però on se li veu la intenció i la cua és en que *las operaciones de Estadística y censo de población hacen sumamente preciso el que se conozca ...* Segueix dictant quina mida han de tenir els números¹⁰, com s'han de distribuir, i decideix que els

números els paguin *los dueños de cada finca*, i l'ajuntament pagarà les plaques de *designacion de las calles*. La circular dictamina també que cal fer *el embaldosado de una vara de acera*, a compte dels propietaris. A la fi de la llarga circular espera que tothom es posi a mans a l'obra *evitandome el sentimiento de tener que recurrir a medidas coercitivas en lo que ordeno y mando*.

Uns mesos abans, l'anterior Governador Felix Sanchez, per mandat del Ministre de la Governació commina els Ajuntaments a no canviar els noms dels carrers, cosa que s'havia generalitzat des de la revolució de 1854¹¹, i avisa que qualsevulla modificació necessitava el previ permís seu.

La divisió de *Cuarteles* pels de fora vila

Un fet que molts veïns deixa perplexos són les plaques antigues de *cuarteles*, encara actuals a Almostrer i altres llocs.

Tot insistint en la obligació de numerar-se¹², es crea una nova numeració *para todos los edificios y caserios que se hallen en despoblado o diseminados*. El municipi *queda como dividido en cuatro cuarteles por medio de lineas a los cuatro puntos cardinales*.

La ordre dóna un termini de dos mesos per tenir acabada la numeració arreu *según el método que se sigue en Madrid*: posant parells a la dreta i senars a l'esquerra, partint de centre de la població radialment.

Per fi la *Real Orden* de 24 de febrer de 1860

Tot el que s'havia anat regulant i introduint a poc a poc, es fixa ara en *Reglas para efectuar la rotulacion de calles y numeracion de casas*: Real Ordre de la reina Isabel II, a proposta del ministre Posada Herrera de Governació, per interès de la Junta Superior de Estadística, amb el vist-i-plau de la *consultiva de Policia Urbana y de Edificios Publicos*, que s'aprova *para inmediato y puntual cumplimiento*.¹³ Al llarg de 23 regles es defineix què són *calles, plazas, plazuelas y paseos*¹⁴. Els números han d'estar al damunt dels portals (regla 5) i explica els *accesorios* i els bis (*duplicado, triplicado, etc*)(regla 8). Les plaques de nom les posa a l'esquerra; i les de nom de poble+partit+província a l'entrada de les viles i a la dreta. Els noms de carrers els paga l'ajuntament i els números de casa els propietaris; però *seran uniformes entre sí...sin consentirse variación de dimensiones ni formas, ni su colocacion arbitraria* (regla 20). Al gener de cada cinc anys, els secretaris tramitaran a Madrid l'imprès de variacions (regla 21).

Quan les poblacions són menudes (menys de 150 cases) dóna numeració seguida, oblidant la norma de parells i senars; cosa que ens explica els casos de *calle única*¹⁵, on la numeració va correguda.

Si l'economia de la població no és massa galdosa, els números/plaques poden ser al menys de *azulejos* (regla 20). Això ens fa entendre tota la numeració de l'Ebre,

que hem descrit com “retolació en manisa”. Aquest model és el que he trobat majoritàriament al País Valencià, potser més per tradició i no pas per economia.

Em permeto transcriure la regla disset, que ens recorda que sempre que ens uniformitzen perdem molts llençols en la bugada: *se procurará que en las capitales y poblaciones donde se conserve todavía el uso de algunos dialectos, se reduzcan todos los nombres de las calles a lengua castellana.*

LA NUMERACIÓ ENTERRACOTAAL PRIORAT

Oblidant el cas de Falset, que numera en marbre¹⁶, serà important poder resseguir la notícia que dóna Jaume Sabaté¹⁷ des de l'Arxiu Municipal de Torroja del Priorat¹⁸. Explica que es rep als volts de 1861 una circular que imposa la retolació de carrers, numeració de cases, parells i senars. Explica que també s'aplica la numeració a les casetes del camp. Ell està parlant del Lloà però basant-se en la circular rebuda a Torroja. Ens trobem amb la circular 1119 de 1857 i ordres següents.

També tenim la notícia que ens dóna Josep Simó en la seva *Crònica de Porrera*, quan explica que a 1861 *circuló por los pueblos una instrucción sobre la numeración de las casas de la población y del término; ...cada particular pagó los números que el ayuntamiento mandó colocar en sus dinteles a razón de 2 reales cada número*¹⁹.

Si coneaguéssim on van encarregar-se les peces, números i plaques, sabríem d'on sortiren les terracotes del Priorat.

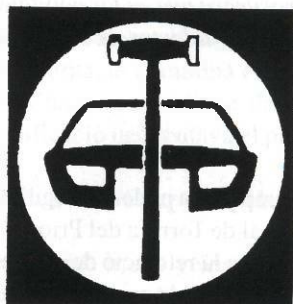
LA NUMERACIÓ A LA MORERA DE MONTSANT.

El recompte i ubicació de les plaques de numeració de la vila ens dóna certes sorpreses. La numeració no neix radialment des d'un centre neuràlgic (església, plaça, Casa del Comú...), com marca la normativa.

El c. Major s'inicia al *Portal* i acaba al *Portalet* (2,12,14,16,20; 3,7,9,13,15,19,21,23). De la cruïlla del *Portalet* arrenca avall el camí de *Bonrepòs* (1,11; 2,4,6,8,10,12,14,18,26). I també del *Portalet* marxa de través, amb carrerons i derivacions, el camí *Obac* (4,8,26,28,32,42,48,62; 7,9,11,17,19,21,23,25). De la mateixa cruïlla puja la *Bassa* (3,5,21,23,25,27,29; 16,24). Per fi queda la connexió de *Ciutadilla* (11; 24,36,40,44).

I encara al mateix *Portalet* arriba una prolongació, a redós de l'hospital cap a la font, numerada a l'inrevés del que es podria esperar (13,11,9,3; 6,4,2).

PLANXISTERIA - PINTURA

TOSET

CAMÍ DE VALLS, 76 TEL. 977 34 11 62
REUS

CONSTRUCCIONS

AGAPIT FRANQUET I SERRADELL
Construccions, reformes i rehabilitacions

C/ de la Ciutadella, 1

Tel. i Fax: 977 82 72 04 · Mòbil 629 909 266

E-mail: agapit.franquet@gmail.com

43361 LA MORERA DE MONTSANT

La gran placa de l'entrada ens indica que la vila arrenca a les envistes de la Cartoixa, i marxa després a Bonrepòs. Volta i revolta per l'Obac, puja a la Bassa i crea la connexió de Ciutadilla. Posteriorment edifica l'hospital i el camí de la Font. Seria bo trobar documents que ens expliquessin la cruïlla del Portalet, i els diferents moments d'edificació; perquè tot el que s'ha exposat anteriorment són hipòtesis que arrenquen de l'observació dels números de les cases, i de la factura diversa dels mateixos; col·locats pels volts de 1861-1865.

QUÈ CAL FERAMBAQUEST PATRIMONI?

Ens trobem doncs davant unes peces que són un patrimoni que cal agrair i conservar. Seria bo que en moltes poblacions on queden encara una peça ací i una altra allà, en el moment de rehabilitar el casc antic, es dignifiquessin, i es numerés tot el carrer o la zona reposant les que falten tot seguint el model de les que encara s'han trobat. Sempre es pot trobar un artesà ceramista que les imiti amb traça²⁰.

Ara molts municipis, amb sensibilitat turística i recuperació de l'entorn, han acceptat la moda de l'ornamentació fundició-ductil-benito-manlleu; no seria doncs cap dispendi reposar números de l'estil corresponent, a compte del comú, i impedir desgavells de rajoletes lluentes. I si alguna placa de carrer encara existís, caldria posar-hi al davall una plaqueta digna explicativa²¹ que recordés al visitant el valor de la peça, malgrat que estigui en castellà. Caldria fer-ho, per evitar comentaris d'incultura a l'entorn de la joia que diu MORERA i PARTIDO DE FALCET; o UNION DE SCALA-DEI. I el mateix amb la magnífica numeració que encara queda a la vila, abans no es comencin a desgavellar els carrerons amb números de xapa o de blaus falleros.

Crec que la preservació i recuperació d'aquestes peces no pot quedar a l'arbitri dels particulars, per molt gust que manifestin. Els nuclis antics i el seu ornat ha de respondre a una decidida actuació del veïnat a través del govern de la vila; com ho és la decisió de mantenir una assenyada carta de colors, i una digna normativa de

façanes i cobertes. No és més que l'adequació de la Carta del Paisatge a la vida menuda de les viles. Són detalls que expliquen als forasters i recorden als nadius les arrels i la història de les nostres contrades.

Un turisme de qualitat agraeix trobar símbols i detalls que li manifestin l'apreci dels vilatans per les pròpies arrels.

Miquel MARTORELL.

18 de juliol de 2008

Peus pàgina

- 1 .Retolació de carrers en terracota: un patrimoni a dignificar i mantenir. XVII Aplec Sardanista; Cornudella de Montsant 1993
- 2 .Retolació dels carrers i numeració de les cases. XXIII Aplec de la Sardana. C de Montsant 1999.
- 3 .amb cues allargades per baix i per dalt
- 4 .a Reus, el botó dels claus simula la-rosa-de-reus
- 5 .cal avisar de la joia que hi ha a CalleEsperanza, on la placa de terracota aixeca les quatre cantoneres amb quatre caparrons de bellíssima factura, que remiren el nom
- 6 .em fa temer la pervivència de la placa de Arrabal de la Farigola, i la ja atacada de Calle de la Candela.
- 7 .amb actuació força eficaç del regidor Alfred Pérez de Tudela.
- 8 .BOP 103, circular 1119 (Arxiu General de la Diputació Provincial de Tarragona); on m'ha facilitat la feina l'amable arxiver Manuel Güell
- 9 .seria el primer intent oficial de crear una carta de colors municipal
- 10 .un palmo en cuadro...los pares en un lado y los impares en otro...el nombre claro y conciso de las citadas calles travesias plazas o plazuelas.... lapidas al menos de dos palmos en cuadro (BOP 103, id)
- 11 .el abuso de mudar los nombres antiguos de las calles, plazas (BOP 2, de Dll 5 de gener 1857, circular n 10 (A.G Dip Prov Tarragona)
- 12 .ordenes terminantes....para que en breve plazo hagan repasar la numeración en las poblacions que la tienen establecida y ponerla de nuevo en las que no la tuviesen (Gaceta de Madrid, 4 enero 1859; Real Orden de 30 Nov 1858)
- 13 .Gaceta de Madrid, nº 59, martes 28 febrero 1860 (Hemeroteca Caixa Tarragona)
- 14 .parajes o terminos de poblacion donde exista una sola acera de casas, sin probabilidad de que se construya otra fronteriza por haber rio, muralla u otro impedimento analogo (regla 4ª)
- 15 .els casos que conec de Siurana i de Farena
- 16 .Carreró de Vallmoreres 3;
- 17 .Recull històric del Lloar i el seu entorn. JAUME SABATÉ I ALENTORN, Tarragona 1994; pg. 95
- 18 .id (pg. 100; nota 5: Distribució de terres. 1861. d.s Carpeta 46. Arx. Mun. de Torroja del Priorat)
- 19 .JOSEP SIMO I SERRES Crònica de Porrera 1865, pgs 263 <531>, Falset 2008
- 20 .com feren al seu moment a Poboleda, amb el ceramista de la vila Pedro del Rio
- 21 .amb el model usat a Tivissa, per exemple.

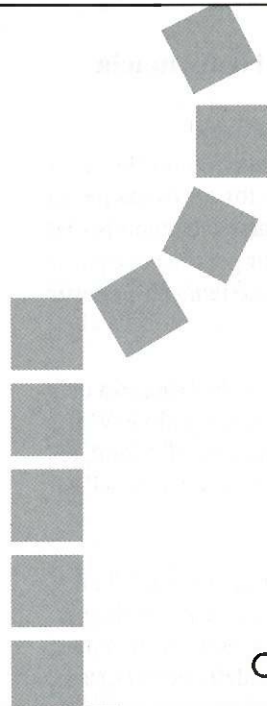
La comunitat d'Escaladei el 1701, els censals i la farmàcia

Quan s'havia de prendre una decisió que afectava tot el convent, no n'hi havia prou amb una ordre del prior, sinó que calia que tal decisió fos aprovada per la majoria de la comunitat. Com passà el 20 de juliol de 1701, quan es va reunir per tal d'aprovar el nomenament d'un monjo com a síndic del monestir per tractar, a partir d'aleshores, qualsevol assumpte relacionat amb els censals que tenia el monestir escampats per arreu del país.

Era un tema important per Escaladei perquè d'això podien dependre bona part dels ingressos que tenia el monestir. Nogensmenys, en va tenir de repartits almenys per una seixantena llarga de poblacions, sobretot del Camp de Tarragona, el Priorat, les Muntanes de Prades, les Garrigues, el Segrià i la Ribera d'Ebre, però també a l'Alt Urgell, al Barcelonès i fins a la Franja.

Així, almenys, en tenien –posats per ordre alfabètic– a Agramunt, Aitona, Albarca, Albatàrrec, Alcanó, Alcover, l'Aleixar, Alforja, Altés, Arbeca, Aspa, Balaguer, Barbens, Barcelona, Bellpuig d'Urgell, Benavent de Segrià, les Borges Blanques, Cabassers, Cambrils, Capafonts, Castelldans, el Cogul, Cornudella de Montsant, Falset, la Febró, la Figuera, Fondorella, García, Gerb, la Granadella, Juneda, Lleida, Marçà, Margalef, el Masroig, Menàrguens, Mollerussa, Montblanc, Montbrió del Camp, Montoliu de Lleida, la Morera de Montsant, els Omellons, la Palma d'Ebre, Poble de Segur, Prades, Reus, Santa Coloma de Cervelló, Saidí, Sant Boi de Llobregat, Siurana de Prades, Tarragona, Tèrmens, Tivissa, els Torms, Torrebesses, les Torres de Sanui, Ulldemolins, Valls, Vilanova de les Avellanes, Vilanova de Bellpuig, la Vilella Alta, la Vilella Baixa¹. Probablement en tenien en més llocs i també cal afegir que, ben sovint, en tenien més d'un en cada localitat, com seria el cas de Reus, Cornudella de Montsant, o bé a Falset, per exemple.

Cal destacar els censals com a forma de procurar-se unes rendes fixes anuals, molt emprat per Escaladei des del 1340 i al llarg dels temps. El sistema, molt difós a Catalunya com a mètode de crèdit, es propagà especialment a la segona meitat del segle XIV a causa de la crisi, per les necessitats econòmiques dels municipis, cada cop més endeutats; i també, quant als particulars, perquè hom preferia invertir en renda fixa que no arriscar-se en empreses comercials o industrials. La mecànica consistia a fer una inversió monetària a canvi d'una pensió anual. Sovint eren els municipis qui, ofegats pels deutes, posaven censals a la venda. Hom els comprava i a partir d'aleshores el comprador havia de rebre una pensió anual que estava en funció de l'interès a què era posat el censal en el moment de la venda i que podia variar molt d'un temps a un altre. Escaladei doncs, va ser un notable comprador de

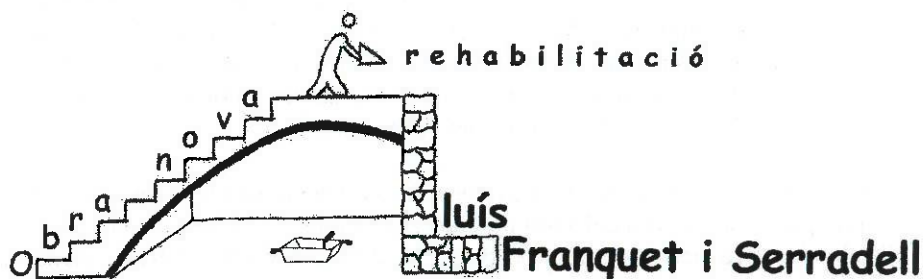

PÀMIES assessors

Tel. 619 940 884

Tramitacions - Assessoria
Gestió Immobiliària

info@pamies-assessors.com
Església, 9 - CORNUDELLA
Oficines a Reus, Montbrió, Pratdip

Telèfon i Fax: 977 05 40 40
Mòbil 659 688 665
E-Mail: lluijud@avired.com

La Morera de Montsant

censals i cobrava, per tant, una multitud de pensions que calia gestionar acuradament.

Aquest dia –el 20 de juliol de 1701- la comunitat es va reunir seguint les pautes marcades pel costum, és a dir, es congregà per manament del prior i a toc de campana. Es trobaren al pòrtic del Sant Crist, que era el lloc habitual on s'aplegava tota la comunitat. De fet, va ser una de tantes reunions que se celebraven al llarg del temps a causa de la gestió dels censals. La diferència, en tot cas, és que aquest cop ho tenim documentat².

I el document ens permet conèixer –a més del motiu de la reunió i de la resolució aprovada-, els noms de bona part de la mongia en aquell moment, ja que hi assistiren tots els pares de la comunitat, a excepció dels que eren malalts i dels que legítimament estaven impeditos, és a dir, aquells que eren absents a causa de portar treballs a favor del monestir, els quals els “impedia” ser presents. Precisament un dels monjos “legítimament impeditos” era el que fou elegit síndic de la comunitat, el pare Josep Palau.

Aquell dia es reuniren un total de setze monjos: Fernando Rodrigo, prior; Bru Llopis, vicari; Joan Camps, antiquior; Josep Soldevila; Anselm Constants (o Castanys, que havia estat prior fins el 1700); Joan Puig; Pere Pasqual; Josep Llarins, procurador; Joan Pàmies; Josep Cortadelles; Josep Hug Mascarella, conrer; Antoni Castellí, arxiver; Francesc Ferrer; Francesc Papió, sagristà; Josep Vintró; i Jaume Viladebaix.

Hi hagué dos testimonis d'aquest acte: Josep Capdevila, pagès del lloc de Llorenç sufragani de Vallbona; i Joan Vives, “*pharmacopola*” del convent i familiar. És interessant aquest segon personatge, perquè no es diu que sigui un religiós, sinó un “familiar”, és a dir, un servidor del monestir. Fins ara es tenia notícia de la fama de la farmàcia i d'un dels seus farmacèutics, fra Salvador Vilella, que era al monestir un centenar d'anys més tard. La farmàcia d'Escaladei, doncs, si més no en alguns moments, va estar a mans de farmacèutics laics.

El document, finalment, va ser clos pel notari Jaume Raffi i en aquest cas actuà de testimoni el prevere i vicari de La Morera, Llorenç Barberà.

Ezequiel GORT JUANPERE.

Agost 2008

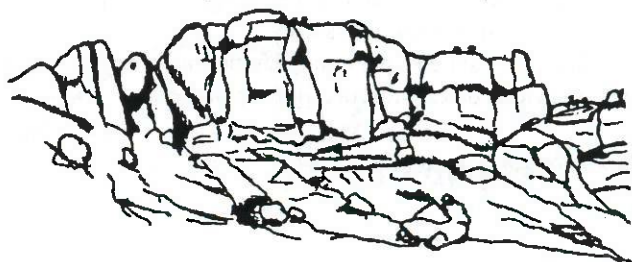
1. *Archivo Histórico Nacional. Madrid. Còdex 1234 B*, pàssim

2. Arxiu Municipal de Reus. Col·lecció del Centre de Lectura, carpeta “*Escaladei*”, p.s. D'aquest acte se'n conserven dos exemplars: un original i una còpia simple.

Especialitat en:

Peus de porc, cargols, conill a la vinagreta, truita amb suc,
arròs a la cassola, estofats, caça “temporada”, carns a la brasa,
escalivades, llom amb salsa de vi ranci i ametlles...

Restaurant LA MORERA

Tel. 977 82 70 31

LA MORERA DE MONTSANT

La Morera i Escaladei a l'Agenda 21 de Montsant

Al mes d'abril d'enguany es va iniciar el procés de l'Agenda 21 de Montsant, impulsada per la Diputació de Tarragona, amb col·laboració dels ajuntaments dels nou pobles que formen el Parc Natural i la Mancomunitat de Municipis del Parc. Natural de Montsant i amb el suport de la Junta Rectora i l'Equip de Gestió del Parc. Aquest projecte ha estat encarregat a unes empreses que n'han assumit la dinamització i la redacció del document final.

Com es defineix a <http://agenda21.forumsostenibilitat.cat/> (on podeu trobar més informació):

“L'Agenda 21 és un programa d'acció a nivell mundial per al DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE, entenent amb aquest concepte un desenvolupament econòmic i social que no es faci en detriment del medi ambient ni dels recursos naturals bàsics.”

“L'Agenda 21 de Montsant preveu iniciar i executar actuacions diverses per tal de millorar el desenvolupament econòmic i social dels nou municipis implicats, partint del respecte fonamental a l'entorn.”

Per assolir aquests objectius el projecte inclou dues fases:

La primera fase és la **diagnosi**, ja finalitzada, on s'han analitzat les diferents realitats dels pobles de Montsant, els **problemes** (deficiències i amenaces) i els **recursos** (fortaleses i oportunitats).

La segona fase, que s'iniciarà aquest setembre, és el **Pla d'acció**, que pretén aportar **solucions** als problemes detectats en la diagnosi i potenciar els recursos existents.

A banda dels diferents estudis tècnics, una part molt important és la **Participació Ciutadana**. Així, s'ha entès des del principi que la gent del territori som els que coneixem millor les necessitats reals i s'ha creat una dinàmica en la que se'ns ha convidat a opinar, per mitjà d'enquestes, trobades-tallers i per internet.

Ja en la primera fase de **Diagnosi**, al municipi de La Morera i Escaladei es va prendre la iniciativa de convocar unes reunions obertes a tots els que hi volguessin participar, en les que ens vam centrar en els punts forts i punts febles del nostre territori.

Volem compartir amb tots vosaltres els resultats de la feina que varem poder fer.

1.-NECESSITATS BÀSIQUES

AIGUA

Problemes	- Manca de punts de captació i d'un estudi de recursos hídrics. - Escassetat d'aigua i, en moments de màxim consum, poc cabal i possibles restriccions. - No es fa control ni manteniment de la xarxa de distribució. - No existeix control del consum d'aigua. - Inexistència d'infraestructures d'estalvi d'aigua i aprofitament d'aigües pluvials
Recursos	- Fonts i capes freàtiques al voltant de 650m d'alçada - Barranc dels Pèlags, riu Siurana i els seus barrancs, riuet d'Scala Dei i molins esporàdics. - Aigua pluvial.

ENERGIA

Problemes	- Manca d'us d'energies alternatives - Final de línia elèctrica amb mal subministrament i oscil·lacions en la tensió. - No hi ha gas canalitzat i el subministrament de gas butà particular és cada 15 dies i no domiciliari.
Recursos	- Abundància de radiació solar i de vent. - Aigua pluvial.

NOVES TECNOLOGIES

Problemes	- Dificultats freqüents en connexió línia telefònica fixa i poca eficiència en el servei tècnic . - A Escaladei no arriba Iberbanda - Només es té bona cobertura de telefonia mòbil amb Movistar a la Morera i amb molta deficiència a Escaladei. - Nombre de línies d'ADSL limitat (ja donades). - TDT encara no arriba bé i senyals analògics deficients.
------------------	---

Recursos	- La Morera té alçada per accedir a repetidors - La Morera i Escaladei són nuclis de dimensions reduïdes per fer instal·lacions col·lectives. - Existència d'una antena per telefonia mòbil
-----------------	---

TRANSPORT

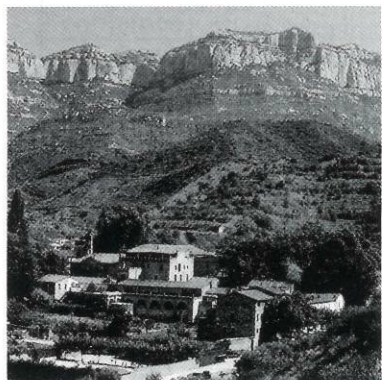
Problemes	- Inexistència de transport públic amb els pobles de la comarca. - Només existeix un servei de Bus La Morera-Reus, un dia a la setmana - Obligació d'utilitzar el cotxe privat i limitació per les persones sense vehicle - Inexistència de servei de taxis. - Dificultat d'accés a la xarxa ferroviària. - Dificultat d'accés als serveis bàsics.
Recursos	- Existència d'un servei diari de transport per escolars. - Disponibilitat dels veïns. - Línies des de La Palma a Reus i de La Granadella/Prades a Reus / Barcelona. - Servei diari amb vehicle del correu.

2.-ASPECTES SOCIALS

EDUCACIÓ

Problemes	- A partir dels 16 anys, els estudiants han de sortir del territori per continuar els estudis i no existeixen ajuts específics per desplaçament i dietes. - Manca d'oferta formativa per adults. - Dificultat d'accedir a activitats extraescolars. - Nombre reduït de nens en edat escolar.
Recursos	- Es disposa d'espais aptes per activitats docents. - Entorn apte per activitats educatives del medi i esportives.

CELLERS SCALA DEI SA

D.O.Q. PRIORAT

VINS DEL PRIORAT CRIATS I EMBOTELLATS A LA PROPIETAT

Rambla Cartoixa, s/n 43379 Scala Dei (Tarragona - Spain)

Telf. 34-977 82 70 27 Fax 34-977 82 70 44

SANITAT

Problemes	- Assistència mèdica molt deficient al municipi. Només un dia a la setmana i sovint no es compleix amb els dies de visita. - Falta de connexió a la xarxa informàtica de Sanitat, des del municipi. - Llarga distància als centres hospitalaris i d'urgència. - Manca d'assistència sanitària en muntanya, des d'un servei específic del Parc Natural.
Recursos	- Existència d'instal·lacions municipals. - Proximitat del CAP.

JOVENIUT

Problemes	- Problemes que s'assenyalen als apartats d'educació, habitatge i treball. - Manca d'oferta de lleure específica per joves.
Recursos	- Augment en els darrers anys de la població jove.

VIDA ASSOCIATIVA

Problemes	- Manca d'espais equipats per a les entitats. - Falta de recursos econòmics. - Manca de dinamització i interconnexió entre entitats.
Recursos	- Existència d'espais per les associacions presents i futures.

HABITATGE

Problemes	- Manca d'oferta d'habitatge, tant de compra com de lloguer. - Preus elevats dels solars disponibles i de les cases existents. - Moltes cases particulars en mal estat o en ruïnes. - Poca divulgació d'informació sobre subvencions per la rehabilitació.
Recursos	- Disponibilitat de sol per habitatges de protecció oficial. - Existència d'habitatges desocupats que no estan a la venda.

ESPORTS

Problemes	- No existeix un complex esportiu proper. - No regulació dels esports motoritzats. - Infrautilització de les instal·lacions esportives i manca de manteniment. - Manca de dinamització d'activitats esportives.
Recursos	- Instal·lacions a l'aire lliure. - Espais coberts útils per activitats esportives. - Montsant com espai d'esports de muntanya.

CULTURA

Problemes	- Falta una entitat (associació, patronat) d'activitats culturals, que dinamitzi i coordini les altres associacions. - No arriba el Bibliobus
Recursos	- Associació Gegantera i la de Dones. - Comissió de festes. - Important patrimoni cultural al municipi.

GENT GRAN

Problemes	- Manca de serveis i d'assistència domiciliària. - No tenen un espai de trobada.
Recursos	

LLOCS DE TREBALL

Problemes	- Deslocalització dels llocs de treball. - Dificultats d'infraestructures pel teletreball. - Poca iniciativa privada que generi llocs de treball qualificats.
Recursos	- Existència de la seu del Parc Natural. - Llocs de treball a l'agricultura, la construcció i els serveis.

3. ACTIVITAT ECONÒMICA

PRODUCTES NATURALSIARTESANIA

Problemes	- Activitat residual en la majoria de productes, menys el vi. - Falten persones de l'indret amb possibilitats per dedicar-s'hi. - Falten iniciatives privades de producció i comercialització
Recursos	- Vi, vinagre, oli, ametlles, avellanes, mel. - Alta qualitat de les matèries primeres. - Entorn natural de qualitat. - Bona implantació de cellers.

AGRICULTURA

Problemes	- Ningú pot viure únicament de l'agricultura. - Falta de vinculació de les empreses foranes amb el municipi. - Abandonament de conreus. - Monocultiu excessiu. - Excessiva dificultat administrativa en la tramitació de papers. - Inexistència de reg agrícola. - Manca d'informació per ajudes de reconversió tant de conreus com de practiques d'agricultura sostenible. - Orografia difícil - Minifundisme a La Morera i latifundisme a Escaladei
Recursos	- Pertinença a una zona de D.O.Q. vinícola i D.O. oleícola. - Condicions ambientals aptes per a conreus ecològics.

RAMADERIA

Problemes	- Desaparició de l'activitat ramadera al municipi. - Poc control del ramat del pastor forani que pastura a Montsant.
Recursos	- Abundància de zones aptes pel pastoreig. - Possibilitat d'obtenir un producte de qualitat dels ramats.

Balcó del Priorat

RESTAURANT

Cuina casolana d'horta i muntanya

HABITACIONS

Amb cambra de bany, calefacció i magnífiques vistes

DESCANS, VINS I NATURA

Bona festa major!

Ctra. a Scala Dei
43361 La Morera de Montsant (Priorat)
☎ 977 82 72 11
balcopriorat@eresmas.net

COMERC

Problemes	- A La Morera no hi ha cap establiment comercial i a Escaladei només a nivell turístic. - Poca població estable i fluctuació de la població segons l'estació. - Absència de comerç per necessitats bàsiques
Recursos	- Possibilitat de venda ambulant. - Espais lliures per a la ubicació d'algun establiment.

TURISME

Problemes	- Molt turisme que arriba a La Cartoixa i no visita els nuclis de població. - Falta d'oferta de serveis turístics, per ex. Càmping, refugi, cases rurals, casa de colònies, hotel de luxe... - Dificultat per acollir grups grans. - Manca de dinamisme del Patronat de Turisme.
Recursos	- Sectors turístics complementaris: cultural (Cartoixa), enoturisme, gastronòmic, excursionisme...

OCI/CULTURA

Problemes	- Manca d'oferta al municipi.
Recursos	- Empresa dedicada a la pedagogia medioambiental.

4.ORDENACIÓ MUNICIPI I ENTORN URBÀ

CARRERS (NETEJA, ESTÈTICA...)

Problemes	- Brutícia als carrers (andròmines, excrements,...), manca d'un servei continu de neteja i manteniment i inexistència de papereres. - Ferm deteriorat i poc integrat a l'entorn. - Manca d'elements de suport a la mobilitat.
------------------	---

	- Entrades a la població i carrers poc atractius.
Recursos	- Predisposició dels veïns a millorar l'estètica.

CASES/FAÇANES

Problemes	- Cases i façanes deteriorades, amb risc de caiguda de material. - Manca de criteris arquitectònics municipals. - Cases i façanes poc integrades i sense mantenir un estil arquitectònic unificat. - Falta d'harmonia en les façanes posteriors.
Recursos	- Disponibilitat de pedra del lloc. - Atractiu paisatgístic i històric. - En general, a Escaladei, l'aspecte del poble és relativament homogeni. - Propera aprovació del POUM

PLACES

Problemes	- Ocupades pels vehicles. - Poc atractives a La Morera. - Places poc ajardinades. - Manca de mobiliari urbà (que estigui integrat).
Recursos	- Utilització com a lloc de trobada.

ZONES VERDES/LLEURE

Problemes	- Manca de manteniment continuat. - Manca de papereres. - Utilització de la font i voltants com a zona d'acampada i de parking d'autocaravanes, sense que hi hagi els serveis pertinents. - Manca de senyalització normativa i informativa adient. - Manca d'àrees de lleure a Escaladei.
Recursos	- Àrees amb potencial turístic molt elevat

PLANIFICACIÓ URBANÍSTICA

Problemes	- Projectes arquitectònics i estudis urbanístics dissenyats des d'estaments administratius allunyats de la realitat municipal. - Possibilitats limitades o nul·les de creixement a Escaladei. - Manca de nous accessos als nuclis de població.
Recursos	- Propera aprovació del POUM. - Manteniment del nucli històric.

INFRAESTRUCTURES

Problemes	- Elements poc integrats amb l'entorn: depuradora, antena,.... - Zona dels dipòsits poc arranjada. - Línea telefònica sense manteniment. - Manca de manteniment de la xarxa de clavegueram i amb poca pendent en certs carrers. - Xarxa de distribució d'aigua envellida. - Fils d'electricitat i telèfon penjats pels carrers. - Poca utilització de les instal·lacions municipals. - Manca de criteris de sostenibilitat a l'hora de fer nous edificis, incloses les instal·lacions municipals
Recursos	- Existència d'equipaments municipals.

APARCAMENTS

Problemes	- Manca de zones d'aparcament. A Escaladei encara més limitat que a La Morera. - Excés de vehicles estacionats a l'interior del poble. - Manca de senyalització. - No contemplat al POUM
Recursos	- Hi ha espais disponibles.

ENLLUMENAT PÚBLIC

Problemes	- Manca d'enllumenat en alguns carrers i a les àrees de lleure. - Poc manteniment. - Punts de llum encara no adaptats a la normativa de contaminació lumínica i de baix consum, sobretot a Escaladei.
Recursos	

CARRETERES

Problemes	- La connexió de La Morera amb Escaladei no està considerada com a carretera tot i que en compleix funcions. El ferm es troba en molt mal estat. - Desprendiments freqüents a la carretera a Cornudella. - En cas de nevades i gelades som els darrers en ser atesos i a la carretera fins a Escaladei no arriba el servei. - Manca de voreres per a vianants i ciclistes en els trams de carretera propers al municipi. - Incompliment dels límits de velocitat dins del poble i als camins.
Recursos	

5. QUALITAT AMBIENTAL

AIGUA/FONTS/RIUS

Problemes	- Existència de fonts abandonades i/o sense manteniment. - Basses de bombers no segures per la fauna autòctona. - Falta de deputadora a Escaladei. - Excessiu aprofitament de l'aigua sense respectar el cabal ecològic en el riu de Escaladei i en la capçalera del barranc de Sant Blai. - Poca disponibilitat hídrica.
Recursos	- Bon estat de l'aigua per no tenir elements contaminants.

BOSCOS

Problemes	- Atacs freqüents de processionària. - Manca de gestió forestal. - Risc d'incendis elevat
Recursos	- Elevada biodiversitat. - Augment de la massa forestal.

CAMINS/PISTES

Problemes	- Falta de manteniment. - Empedrat antic perdut. - Camins tradicionals emboscats. - Excés i/o falta de senyalització. - Motorització furtiva. - Canvi no fonamentat de la toponímia.
Recursos	- Existència de xarxa complexa de camins tradicionals.

RESIDUS

Problemes	- A Escaladei els contenidors de brossa (general i de reciclatge) no es buiden amb prou freqüència; els dies de vent, la brossa acaba dins del riuet. - Existència de punts d'abocament no autoritzats. - No podem disposar de les deixalleries properes i les comarcals estan llunyanes. - Manca de conscienciació ciutadana.
Recursos	- Planta de transferència de residus municipal a La Morera

SOROLL

Problemes	
Recursos	- Silenci habitual.

AIRE

Problemes	
Recursos	- Aires sans i exposició ventilada.

RISCOS NATURALS

Problemes	- Desprendiments ocasionals de pedres. - Esllavissades puntuals. - Possibilitat d'incendis forestals. - Àrea inundable a Escaladei.
Recursos	

CONSCIENCIACIÓ AMBIENTAL

Problemes	- Pèrdua del coneixement tradicional del territori basat en la transmissió oral.
Recursos	- Estimació del valors naturals del territori.

PATRIMONI NATURAL I CULTURAL

Problemes	- Falta de valorització del patrimoni existent. - Falta de gestors de patrimoni que siguin coneixedors de la zona. - Actuacions sobre el patrimoni poc respectuoses amb l'entorn. - Degradació del patrimoni existent.
Recursos	- Existència de molts elements singulars i excepcionals. - Parc Natural de Montsant i Museu d'Història de Catalunya gestors del territori.

PAISATGE

Problemes	- Elements poc integrats. - Paisatge agrícola abandonat .
------------------	---

Recursos	- El Montsant és únic!
-----------------	------------------------

PNMON

Problemes	- 90% propietat privada amb deures i pocs drets - Risc de deteriorament del paisatge per excés de públic visitant. - Falta de comunicació i coordinació entre els pobles del PNMN. - Falta d'eines de divulgació de la figura del Parc.
Recursos	- Existència d'ajuts (propietaris, ens locals, associacions) - Seu del Parc Natural de Montsant. - Municipi amb més hectàrees.

I ara, segur que tens alguna cosa a dir!

D'aquí a pocs dies comença la fase del Pla d'acció. I novament voldríem fer aportacions i propostes concretes i específiques del nostre poble.

Sovint passejant pel poble se'ns plantegen idees que podrien servir per millorar el paisatge, l'aspecte del municipi, el seu funcionament i la vida diària dels residents i estiuiejants,...

És per aquest motiu que us convidem a poder aportar el vostre granet de sorra en les accions que creieu que poden convenir al nostre municipi, a partir dels punts forts i febles que us hem presentat anteriorment.

S'ha creat una adreça de correu electrònic agenda21moreraescaladei@gmail.com on podeu fer arribar les vostres propostes. Si d'altra banda sou afins als mètodes tradicionals el **Biel** i la **Fina** posen la seva adreça de correu a la vostra disposició **c/ Ciutadella 6, 43361 La Morera de Montsant**. Els habitants d'Escaladei també poden portar-les a la Mireia al Punt d'informació siutat al Local social.

Amb tot el recull d'iniciatives plantejades s'elaborarà un document que s'entregarà als responsables de l'Agenda 21 per a que tinguin en compte la nostra veu. D'altra banda, per tal que pugueu veure els resultats obtinguts, s'ha creat una pàgina de consulta on es penjaran totes les propostes rebudes www.agenda21moreraescaladei.blogspot.com.

Grup de treball Agenda 21 La Morera-Escaladei

La Morera de Montsant - Escaladei

21 d'agost de 2008

MORERA (L.A): l. cab. de ayunt. que forma con la nueva pobl. que se está creando titulada, *Union de Scala Dei*. (V. Escala Dei) en la prov. y dióc. de Tarragona (9 horas), part. jud. de Falset (4), aud. terr. y c. g. de Barcelona (29). sir. en la montaña de Montsant con buena ventilación y CLIMA fresco y sano; las enfermedades comunes, son de carácter inflamatorio y catarrales. Tiene 400 CASAS, la consistorial, cárcel, escuela de instrucción primaria, un ant. cast. arruinado y una igl. parr. (La Natividad de Ntra. Sra.) El TÉRM. confina N. Uldemolins y la Juncosa; E. Cornudella; S. Poboleda y Torroja, y O. Vilella alta y Cabaces; en él se encuentran varias ermitas mencionadas en el art. de Scala Dei, como propias de aquel monast. El TERRENO es áspero y quebrado, como todo de monte, y los CAMINOS que le cruzan son intransitables por la misma causa. PROD. cereales, vino, aceite y almendras; cria ganado lanar y cabrío, y caza de conejos y perdices. COMERCIO: importación de trigo y cebada y exportación de vino y aguardiente. POBL. 400 vec., 407 almas CAP. prod.: 4.447,085: IMP.: 43,442.

Reproducció de la descripció de La Morera al Madoz

Facsimil de la portada de la primera edició (vols. I-XI)

Facsimil de la portada de la primera edició del Diccionari (vols. I-XI)

La Morera en el “Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones de ultramar” per. en Pascual Madoz, editat a Madrid l'any 1845.

A la primera meitat del segle XIX en Pascual Madoz, un navarrès d'esperit il·lustrat, advocat, liberal i amant de l'estadística, va emprendre la tasca de recopilar informació de totes les poblacions d'Espanya. El van ajudar més de mil persones. Al llarg de quinze anys va ajuntar tota la informació i la va editar en el que ha quedat conegut com El Madoz.

És interessant, si més no curiós, llegir la descripció del nostre poble ara fa més de 160 anys segons, segurament, un visitant foraster que va omplir acuradament el guió que duia escrit: administració, distàncies, situació, clima, cases, terme, terreny, camins, producció, comerç, població, capital produït i impostos que pagava, aquests últims expressats en rals.

“MORERA (LA): l. cab. de ayunt. que forma con la nueva pobl. que se está creando titulada, Union de Scala dei. (V. EscalaDei) en la prov. y dióc. de Tarragona (9 horas), part. jud. de Falset (4), aud. terr. y c. G. De Barcelona (29). SIT. En la montaña de Montsant con buena ventilación y CLIMA fresco y sano; las enfermedades comunes, son de caracter inflamatorio y catarrales. Tiene 400 CASAS, la consistorial, cárcel, escuela de instrucción primaria, un ant. cast. arruinado y una igl. parr. (La Natividad de Nra. Sra.) El TÉRM confina N. Ulldemolins y la Juncosa; E. Cornudella; S. Poboleda y Torroja, y O. Vilella Alta y Cabaces; en él se encuentran varias ermitas mencionadas en el art. de Scala Dei, como propias de aquel monast. El TERRENO es áspero y quebrado, como todo de monte, y los CAMINOS que le cruzan son intransitables por la misma causa. PROD. cereales, vino, aceite y almendras; cria ganado lanar y cabrio, y caza de conejos y perdices. COMERCIO: importacion de trigo y cebada y esportacion de vino y aguardiente. POBL. 400 vec., 407 almas CAP. prod.: 1.447,085: IMP.: 43,442.”

Joan de SALAS
Ca l'Escalet
Agost de 2008

IL·LUSTRACIONS GRÀFIQUES DE

Drets d'esquerra a dreta: Alfred Franquet Bargaló, Joan Franquet Bargalló, Maria Serradell Prats, Ma. del Carme Vinyes Domenec, (senyor?), Joaquim Franquet Bargalló, (senyora?), Francesca Matas Borrell, Magdalena Serradell Porqueres, Elvira Serradell Prats. Ajupits: Enric Peris Vila, Sabí Peris Serradell, Pere Cabré Vellvè, Pere Cabré Franquet, Nicolau Franquet Porqueres
(Foto cedida: Mercè Cabré Franquet)

El senyor mestre i la senyora Maria
(Foto cedida: Nati Grabiell)

RECULL DE FOTOGRAFIES PER A L'ARXIU

LA HISTÒRIA DE LA MORERA

*Maria?, Pere Cabré Vellvè, Angelina
Franquet Matas, Joan Franquet Bargalló,
Carme Franquet Matas, Joaquim Franquet
Bargalló, Alfred Franquet Bargalló, Ricard
Pradell Vellvè, Mercè Cabré Vellvè, Rosa
Queraltó Nogués*

(Foto cedida: Mercè Cabré Franquet)

*Pere i Mercè Cabré Franquet, a la
font de Cal Diego*

(F. c.: Mercè Cabré Franquet)

*Jordi Miró Vellvè, Francesc Grabièl, Ramon
Miró Vellvè, Agripina Millera, Ramona Miró
Sabaté, Rosa Queraltó Nogués, Nati Grabièl,
Pilar Barrull, Pilar Borràs*

(F. ced.: Nati Grabièl)

D'IMATGES DEL NOSTRE POBLE

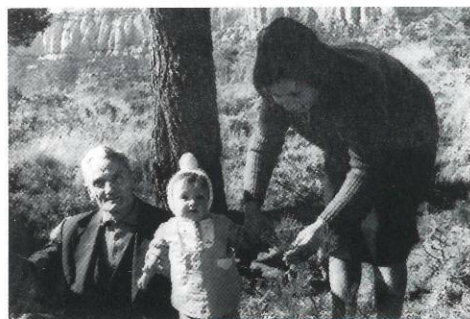
IL·LUSTRACIONS GRÀFIQUES DE

(senyora?), Joan i Ramon Miró Vellvè, Pilar Barrull, Teresa i Anita Pallejà i Nati Grabièl. (F. Ced.: Nati Grabièl)

Lluís Franquet Serradell, Anna Domingo Grabièl i Jordi Crivillé Vilà. (Foto Cedida: Nati Grabièl)

*El senyor mestre i la senyora Maria amb l'Anna, la seva neta
(Foto cedida: Nati Grabièl)*

RECULL DE FOTOGRAFIES PER A L'ARXIU

LA HISTÒRIA DE LA MORERA

*Col·locació de la imatge de la
Mare de Déu del Miracle.
Setembre de 2007.
(Fotos ced: Pepita de Cal Miró)*

*Fotografia de la benedicció de la
imatge de la Mare de Déu del
Miracle. 8 de setembre de 2007.
(Foto ced. Pepita de Cal Miró)*

D'IMATGES DEL NOSTRE POBLE

LA MORERA DE MONTSANT

DISSABTE DIA 6 DE SETEMBRE

9:00h. Despertar Popular, Matinades i Cercavila pels carrers del poble amb la **COLLA GEGANTERA I GRALLERA DE LA MORERA DE MONTSANT-SCALA DEI.**

20:00h. Ball de tarda amb el conjunt **BUGUI-BUGUL.**

24:00h. Ball de nit amb el mateix grup.

DIUMENGE DIA 7 DE SETEMBRE

17'00h. Al local social: pallassos, titelles, animació i a continuació Festa de l'escuma a càrrec del grup **LA MASCARADA**

21:30h. Concurs de cuina i sopar popular al local social.

DILLUNS DIA 8 DE SETEMBRE

12:00h. Eucaristia de Festa Major en Honor a la Mare de Déu a l'església parroquial. A continuació processó pels carrers del poble amb la **COLLA GEGANTERA I GRALLERA DE LA MORERA DE MONTSANT-SCALA DEI**

14:00h Al local social, "Ball de Vermut" amb el conjunt **TROPICAL**

20'00h. Ball de tarda llarg amb el mateix conjunt

DIJOUS DIA 11 DE SETEMBRE

13:00h.XXIVa. Ballada de Sardanes al local social amb la **Cobla PARE MANYANET de Reus**

DISSABTE DIA 13 DE SETEMBRE

20:00h. Al local social, concert- presentació del disc "**Lletres d'aigua**" a càrrec de **JESÚS FUSTÉ.**

OR 2008

SCALA DEI

DIVENDRES DIA 19 DE SETEMBRE

20:45h Inici de Festes

21:00h Nit jove: Gimcana, sopar popular i ball disco amb el **DJ PASFERJO**

DISSABTE DIA 20 DE SETEMBRE

9:00h. Descobreix la nostra flora. Excursió guiada a l'ermita de la Pietat i a la font de Pregona. Esmorzar per a tots els participants.

17:30h. Torneig de futbol sala "Soters contra casats"

20:00h. Ball de tarda amb l'orquestra **MALAMBO'S**

24:00h. Ball de nit amb la mateixa orquestra. Durant la mitja part, Bingo.

DIUMENGE DIA 21 DE SETEMBRE

9:00h. Cercavila a càrrec de la **COLLA GEGANTERA I GRALLERA DE LA MORERA DE MONTSANT-SCALA DEI**. Seguidament, esmorzar per la colla.

11:30h. Jocs de cucanya per la mainada.

16:00h. Concurs de bitlles.

18:00h. Concurs de pastissos i xocolatada popular.

19:00h. Presentació del llibre "**Scala Dei. La Cartoixa de Montsant**" a càrrec d'**EZEQUIEL GORT i JUANPERE**.

DIMECRES DIA 24 DE SETEMBRE

12:00h. Missa Solemne en honor de la Mare de Déu de la Mercè, patrona del poble.

13:00h. Ball de Vermouth amb el Trio **SONG 2**.

18:00h. "**Dos guitarras... dos voces**". Concert de "*boleros, rancheras, balades i cançó francesa*" a càrrec d'**ANA CRISTINA WERRING i JOSÉ SILVA**.

19:30h. Fi de festes.

Aixeca't 2008
I enguany hem treballat...

L!

Al contenidor de fracció orgànica llençarem les restes de fruita, de carn i de peix, les closques d'ou i fruits secs, els paper de cuina i els tovallons bruts, el marro del cafè, les restes d'infusions, els rams de flors, les restes vegetals, les serradures, els taps de suro...

El 40% del pes de les nostres escombraries són residus orgànics, si aquests no es recullen selectivament i es destinen a un abocador poden provocar problemes mediambientals; ja que la gran quantitat d'aigua que contenen pot arrossegar contaminants d'altres deixalles tòxiques amb les que es troben barrejats.

D'aquí... aquí o el meravellós i espectacular viatge que fa el cor d'una poma

Hi havia una vegada una poma que es deia Pomo que va ser menjada per un nen que tenia molta gana.

El nen tenia tanta gana que només en va deixar el cor.

I sense saber ben bé com es va trobar dintre d'un contenidor de fracció orgànica

Del contenidor va fer cap a l'interior d'una cambra fosca i humida...

...que estava plena d'uns éssers molt estranys anomenats organismes descomponedors.

Aquests convertien les restes orgàniques en compost, que servia per adobar pomers dels quals en sortien més pomes

BAR RESTAURANT

Planelles

Especialitat en cuina casolana

Passeig de Prim, 8 • Tel. 977 33 16 77 • 43202 REUS

DISTRIBUCIONS

Bonaigua

Fax comandes: 977 87 03 23

E-MAIL: santiagovila@wanadoo.es

Carretera Nacional 240, km. 42

TELEF.: 977 87 12 86

43440 L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ

SEMBLES UN AFERAMOT

A La Morera la utilització de la paraula aferam i els seus derivats era ben viva fins no fa gaires anys. El vocabulari va evolucionant amb l'arribada dels avenços tecnològics i això ha comportat que moltes paraules hagin deixat d'utilitzar-se. Amb aquest títol volem retre homenatge a les persones que han conservat el valuós llegat del passat i que ens l'han transmès per poder-lo fixar per escrit. Un dels derivats de la paraula aferam és aplicada als petits animalons del bosc anomenats aferamets. Nosaltres la vam utilitzar l'any 2003 per donar títol a l'article dedicat als animals domèstics. En parlar amb la Núria Crivillé dels continguts de l'article d'aquest any va sortir a la conversa l'expressió que serveix de títol a l'escrit. Aferamot és un nom col·lectiu que designa les bèsties del camp que coneixem poc a causa dels seus hàbits i que alhora ens provoquen un cert temor.

Amb aquest article tanquem el cicle que des de l'any 2005 hem anat dedicant a l'activitat caçadora dels habitants de La Morera. Moltes de les informacions que recull aquest text tenen el seu origen en les primeres converses que vam tenir. Algunes eren episodis únics de caça que sortien de la línia d'estudi d'aquell any i d'altres van quedar enregistrades, però apartades en el moment de redactar el text per tal de no complicar excessivament el relat. Enguany la feina ha consistit en repassar els fulls de notes que havíem anat prenent al llarg d'aquests tres estius i seleccionar allò que havia quedat aparcat provisionalment. No per aquest motiu hem de treure importància al que hem trobat. Si fins l'any anterior havíem enfocat la caça com una activitat que fornía d'un bon complement alimentari les activitats agrícoles i ramaderes en l'escrit que ve a continuació hem tingut l'ocasió de traspasar la informació d'una activitat que si bé tenia, en alguns casos, una compensació econòmica no pretenia directament fornir d'aliment les persones que s'hi dedicaven. Hem aprofitat també per donar forma escrita a alguns dels relats orals de cacera que havíem anat escoltant i fent una mica de calaix de sastre hem posat tot allò que havia quedat al tinter.

La cultura caçadora, era força menys intensa que l'agrícola i la pastoral, i les seves supervivències són encara més escasses. Una societat fonamentalment agrícola considerava sovint una pèrdua de temps la dedicació excessiva a una activitat no directament productiva. Però al llarg d'aquest anys hem descobert que la gent del poble tenia una gran admiració per algunes de les persones que s'havien dedicat més intensament a la cacera. Així sabem de l'excepcional capacitat per a la caça del Tomàs de cal Sereno. Ben segur successor d'una nissaga d'excepcionals caçadors d'Ulldemolins i sens dubte antecessor de bons caçadors que han sabut adaptar-se a la nova realitat rural i que han esdevingut notables observadors de la natura. Les qualitats d'un bon caçador són en molts aspectes ben similars a les que ha de tenir

un bon naturalista: coneixement de l'espai geogràfic, percepció fina dels canvis que es produeixen a la natura, rapidesa en el reconeixement dels indicis que permeten localitzar la presa, intuïció per preveure allò que segurament succeirà, capacitat de reacció, curiositat per les coses noves o desconegudes; entre d'altres.

Les il·lustracions que acompanyen l'escrit han estat fetes per la Isabel Mate. Tot i que ens podíem fer una imatge mental d'algunes de les activitats que s'han relatat en el text no teníem constància de l'existència de material fotogràfic que pogués acompanyar-lo. Volem agrair especialment a l'Àngel Grau i al Martí Barrull les estones de conversa que ens han permès completar algunes de les informacions que aquí apareixen.

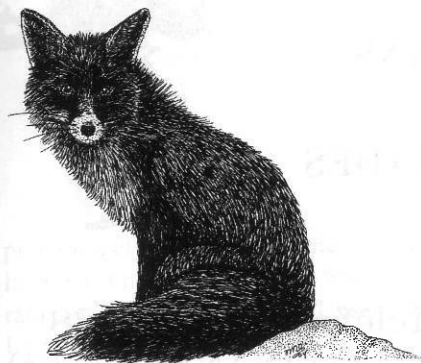
CAÇA DELS ANIMALS DE PELL

Els caçadors de La Morera no s'hi dedicaven com una activitat finalista. El coneixement de l'existència d'aquests animals que tenien gràcies a l'atenta observació del que succeïa a la muntanya i a la forta dedicació a escampar rateres feia que quan es disposava de temps hi dediquessin alguns esforços. El fet que alguns marxants, com el conegut amb el nom de Joan de Torroja, compressin tota classe de pells (conills, corders, etc.) i especialment paguessin a un bon preu les dels animals de pell estimada va contribuir a l'exercici d'aquesta activitat.

La millor època per caçar els animals de pell estimada comença després de la lluna vella d'octubre ja que des d'aquest mes fins al febrer no els cau el pèl i les pells es conserven bé. Els animals de pèl s'han de caçar, sempre que sigui possible, en lluna vella per tal que no els caigui el pèl tal i com aconsella la dita "Quan la lluna està en rodó, caça la feixina, la guilla i el teixó". Per tal d'obtenir el màxim rendiment de la captura s'utilitzaven paranys i així s'evitava de foradar-ne la pell. Com que molts d'aquests animals no tenen jaç, ni cau, es feia difícil anar-los a cercar. Calia atalaiar-los i encebar-los, és a dir enllepolir-los, posant-los durant uns quants dies carn en un punt on resultés fàcil amagar el parany. Quan hom havia aconseguit avesar-los a visitar el lloc a propòsit per caçar-los, se'ls posava la trampa entre el bosquim, ben amagada i dissimulada amb terra i fullaraca. I se'ls agafava amb ratera de dents. L'abundància de fauna feia que a l'hivern vingués gent de Capafonts que parava rateres dalt a Montsant. S'acostumaven a quedar vora el tros del Celestino i pels voltants de la font de la Pleta. Per parar les rateres preparaven les passerres, és a dir estrenyien els carreranyes per on passaven els animals de tal manera que es veiessin obligats a passar per un únic lloc, era allí on col·locaven les rateres. L'esforç de passar dalt a Montsant els mesos de més rigor hivernal sembla que quedava ben compensat pel benefici que obtenien de la seva dura activitat.

La guineu

Les guineus estaven mal vistes perquè s'ho menjaven tot, especialment aus petites de corral, també petits animals domèstics com conills, o cries d'altres mamífers, corderets joves, cadells, etc. sense respectar les tanques o les proteccions que els humans preparaven. Sovint feien visites als horts on menjaven algunes fruites, també fruits secs. Es coneixia el seu costum de menjar animals morts.

Guineu

Les guineus més apreciades per la seva pell eren les caçades a l'hivern quan estaven totes "guarnides", és a dir quan tenien el pèl més estarrufat per protegir-se dels rigors meteorològics hivernals. A la primavera els cau bona part del borrissol que es troba més a prop de la pell i a l'estiu sobretot quan les femelles crien es quan presenten un aspecte més deplorable.

La guineu es pot caçar utilitzant un reclam semblant al xisclar d'un conill atrapat. En aquesta pràctica tenia una especial habilitat el Tomàs de cal Sereno, una de les poques persones que

aconseguia emetre aquest so. En una ocasió va aconseguir matar dues guineus (segurament una parella) a les Tres Roques fent-les acudir amb aquest mètode. Emetia un soroll utilitzant la part de dalt de la mà propera al canell i xuclant amb força. Les guineus en sentir el xisclar similar al que fa un conill quan cau en un parany i se sent atrapat, sabia que podia aconseguir una presa segura i amb poc esforç. Aquesta circumstància li feia descuidar la prevenció que habitualment té aquest animal i pel caçador era més fàcil assegurar el tret.

Es paraven rateres al lloc on s'havien deixat restes d'un conill o de menjar que la guineu havia colgat per guardar. La mateixa carn de guineu, era utilitzada com esquer per capturar-ne d'altres. En aquests casos s'arrossegava la guineu morta per tal que els seus congèneres en poguessin seguir fàcilment el rastre. Un cop arribats al lloc apropiat per poder parar la ratera es mig enterrava la guineu, de manera que només en sobresortís una part del cos, normalment el cap, i s'observava el lloc per on les altres guineus rebentaven el cadàver, és a dir el lloc per on les altres guineus intentaven devorar la carn del seu congènere. Era en aquest indret on es parava la ratera, que es revisava cada dia.

Un cop capturada i morta la guineu s'espellava només tallant una mica part del cap a la zona del nas, entre la barra de dalt i la barra de baix i fent lliscar la pell per tot el cos per tal que quedés sencera. Se li posava sal i cendra per tal que no hi anessin les mosques. Després s'omplia de palla petita i quedava com si estigués embalsamada.

BAR JUNCOSA

Josep Ma. Dols Argany

ENTREPANS
I
TAPES VARIADES

Pla de l'Església, 5 · Telèfon 977 82 10 38
43360 CORNUDELLA DE MONTSANT (Priorat)

XAVIER NAVARRO CID

Successor de Sarobé

PINTURA I DECORACIÓ

Av. d'Andorra, 11 - baixos - 8

Tèls: Magatzem: 977 23 69 31 · Particular: 977 23 17 47

TARRAGONA

La feixina

Per poder capturar els animals més desconfiats i fugissers calia fer primer els preparatius. Per tal que s'anessin habituant al que després seria l'esquer que

Feixina

s'utilitzaria en el parany se'ls enllepolia, se'ls encebava. Calia paciència: en primer lloc com qui no vol la cosa es deixava en el lloc escollit una mostra de l'esquer. En un estaloc tallat de forma que simulés un arbret s'hi enrastaven caps d'arengada rostits i figues. Calia anar vigilant per comprovar que havia començat a menjar i tenir prou paciència per permetre-li agafar confiança, que el lloc no comportava cap risc per a la seva existència. Quan es considerava que la presa ja estava madura, es

preparava el lloc de manera que es veiés obligada a passar per l'indret on es parava la ratera. En una raconada es feia el pas el més estret possible col·locant pedres i rametes a la part de l'entrada. L'esquer es col·locava al fons de tot o al mig del camí. La ratera es parava al matí i es revisava l'endemà a punta de dia, ja que aquest animal és d'hàbits nocturns. L'èxit de la cacera no estava gens assegurat, gairebé mai es trobava la ratera ocupada. Les pells de les feixines eren força apreciades, en els anys 50 es van arribar a pagar 1000 pessetes de l'època per una sola pell.

A La Morera hi havia tradició de posar rateres a la zona del grau de l'Espinós, al planet dels Barrots, a la cova de la Grallera, als comellarets que fan cap al camí de la Grallera, a la part de dalt del grau de Salfores entre d'altres. Les cases que s'hi dedicaven eren la del Mingo Espantxat, el Vell Candio, el Barrulla i cal Sereno.

La mostela

És un carnívor molt àgil en les bardisses i en els forats. Captura tota mena d'animals: serps, llargardaixos, rates, conills, moixons, i mamífers petits.

És una casualitat poder-la caçar; però si l'ocasió arribava se li tirava amb l'escopeta. Es coneixen molt poques captures per aquestes contrades.

La llúdriga.

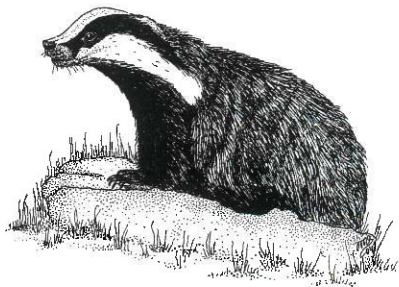
Cap als anys vint del segle passat, sembla que no era difícil veure, pel congost de Fraguerau i el barranc dels Pèlcs, grups familiars de tres o quatre exemplars prenent el sol a les roques o bé jugant pels marges del riu o dins de l'aigua. La gent de La Morera n'havia vist els rastres prop de la cova de l'Argamassa. Així n'havien localitzat potades en diverses ocasions i els cridava l'atenció la presència de cagarades, a les pedres que sobresortien enmig del riu, en les que eren ben visibles

les escates dels peixos que s'havien menjat.. A cal Sereno recordaven l'ocasió en que l'oncle Pau d'Ulldemolins es va trobar una niuada de llúdrigues una mica més avall de les Cadolles Fondes i va tenir la bona fortuna de poder-ne matar una al tirar-li un pedra des de dalt del lloc on l'havia vista. Acabada la Guerra Civil, van ser activament perseguides a causa del valor de les seves pells. Tenim notícies, que per aquells temps, un intermediari de Torroja, el Joan de les pells, les comprava i les revenia a un comerciant de Reus.

Cap als anys cinquanta, un exemplar, segurament en fase de dispersió, va ser abatut als darreres del castell de La Morera de Montsant. La seva captura va provocar un cert enrenou al poble. La primera referència que es va tenir de la seva presència per aquestes contrades la van donar els habitants del mas de Sant Blai en trobar ben remenat el senill de la bassa. Els caçadors del poble ja es van posar en estat d'alerta. El segon contacte ja es va produir més a prop del poble, al Fontanal, a l'hort de la bassa del Manel on també es van trobar rastres de la seva activitat. Els primers que la van veure sense saber ben bé de que es tractava van ser el Josep Merlo i el Serafi que havent sortit de bon matí del poble se la van trobar en una paradeta d'avellaners, als Disparats. Els gossos la van localitzar i ella els va fer fora. El "suspense" estava servit. El tercer, es va produir encara més a prop del poble als camps de Darrera del Castell on en ser descoberta es va amagar en un forat de dins d'unes mates. Calia la intervenció d'uns experts, i així va ser com van avisar als de Cal Sereno. Van afrontar la situació amb un cert neguit, però al mateix temps amb la confiança que generen molts episodis de caça. Amb els gossos van fer sortir l'animal de l'amagatall i li van disparar. La llúdriga un cop abatuda encara va ferir un dels gossos que l'escometien. En saber de quina mena d'animal es tractava la van espellar i en van vendre la pell.

CAÇA DELS ANIMALS "PERJUDICIALS"

La captura d'alguns animals només es podia justificar pel fet de ser considerats perjudicials per a determinades activitats humanes. Això feia que la seva captura es considerés necessària i fins i tot en altres èpoques recompensada. Els seus cossos només en algunes ocasions eren venuts als taxidermistes per a ésser exposats.

Teixó

El teixó

És un animal d'hàbits nocturns, molt feréstec de veure. En canvi els rastres de la seva existència són fàcilment identificables pels seus costums reiteratius: defeca en unes latrines que es detecten amb facilitat, les teixoneres són

relativament fàcils de trobar, encara que no sempre estiguin habitades, i fa unes esgarrapades al terra que també el delaten.

No era un animal apreciat. Més aviat era perseguit pels seus costums alimentaris. Al ser un animal omnívor era perseguit perquè malmetia els horts i consumia fruita dolça i seca. També era mal vist perquè buidava cargols amb l'ungla. També feia mal a les arnes antigues: en treia les bresques i podia arribar a provocar la mort de l'arna si el saqueig era important. Esgarrapava i escampava els munts de fem, en la seva recerca de tartanys i escarabats. Per capturar-los es paraven les rateres en els senderons que utilitzaven en els seus desplaçaments.

Gat Salvatge

El gat salvatge

Perseguit perquè malmetia la cacera, és a dir, els nius dels ocells, els conills i les seves cries (catxaps), i les perdiganes.

Se li tirava amb l'escopeta. Els gossos l'assenyalaven i l'encampaven. Sovint es refugiaven dels seus perseguidors pujant dalt els arbres. Era en aquesta circumstància que quedava desprotegit i es convertia en un blanc fàcil per tirar amb l'escopeta.

El gat mesquer/geneta

A La Morera la seva pell no era apreciada i si es perseguia era perquè es considerava perjudicial per la cacera.

Pot detectar-se per la gran acumulació d'excrements que deixa en llocs concrets i arrecerats. Al poble se sabia de la seva existència a la Devesa damunt de l'hort del Federico, indret on hi ha molts forats entremig de la roquera que a l'hivern estan calents. Els episodis de caça que es coneixen són captures en paranys preparats per a d'altres animals. En concret així va succeir en una ocasió al camí del Planars del Ros.

Esquirol

Els esquirols

Abans n'hi havia molts i després hi va haver una època en que eren molt escassos, quasi van desaparèixer. Se'n veien molts als "anoguers" del Clot del Cirer i al tros del

Esquirol

Celestino. Són presa fàcil de les àligues i altres aus rapinyaires quan estan a la part de dalt dels pins.

Se'ls capturava en comptades ocasions. Només se'ls tirava de tant en tant, també podia ser que, amb molta sort, els agafessin els gossos.

Les aus rapinyaires

El fet d'ésser considerades perjudicials per a la caça de les perdius i els conills i alguns esporàdics episodis de consum d'algun animal domèstic ha comportat la seva sistemàtica persecució. Sempre han estat objecte de cacera, però la seva existència no ha perillat fins a la proliferació de les armes de foc. Al segle XX es van produir la majoria de les captures fins arribar a la pràctica desaparició de les roques de les nostres cingleres. Les armes de foc permetien abatre-les a distància, cosa

que no es produïa abans ja que els seus hàbits de nidificació a les cingleres i la velocitat del seu vol els permetien sobreviure als tradicionals intents de captura per part dels humans.

Sovint els caçadors de més anomenada del poble eren requerits per tal d'eliminar les que podien malmetre el fruit de l'activitat agrícola o ramadera. Així eren requerits per caçar els tudons que es menjaven les cireres o les àguiles que es menjaven els cabridets. Quan el caçador era requerit pel pastor, aquest li agraïa el favor amb espècies.

L'Eliseu tenia un ramat de cabres que sojornava a la cova de la Grallera. Tot i que havia preparat una bona tanca per evitar que algun aferamot

Falcó

s'hi introduís, sovint trobava a faltar algun cabridet. Després d'uns quants dies d'observació va descobrir que la culpable de les desaparicions era una àguila. Va parar-li una ratera amb un bocí de carn de cabrit. L'àguila va caure al parany, però la força de les seves ales li va permetre prendre la ratera fins al racó de Prigona. Va sobreviure fins que uns caçadors d'Scala Dei la van abatre amb les seves escopetes. Les cries de l'àliga surten del niu per Sant Joan. Es coneix la presència de nius al racó de Missa i en escltexes de damunt de la cova de la Grallera. Les cries del falcó surten del niu per Sant Isidro. Es podien trobar nius a les roques de sobre la Devesa i als voltants de la cova de la Grallera. Tenim documentades les captures d'una àliga perdiguera jove, de dues àligues daurades (un exemplar adult i un de jove) a la zona de la Falconera de Baix i una altra prop del Pi del Cugat. També d'una femella de falcó juntament amb les seves dues cries que van ser abatudes prop del niu que tenien al racó dels Boixets.

CAÇA DE GRANS ANIMALS

La cabra salvatge guerxa.

Cabra salvatge

Un exemplar mascle de cabra salvatge rondava per Montsant entre finals dels anys 50 i començaments dels 60 fins que un dia (23-11-1963) va caure abatut pels trets d'una colla d'experts caçadors de La Morera.

Segons comenten els vilatans aquest exemplar podia haver vingut d'un intent de repoblació que es va dur a terme als boscos de Poblet els anys 50. Pels caçadors de la zona la seva presència no va passar gens desapercebuda. En uns primers moments se l'albirava a les parts altes de les Obagues d'Ulldemolins. Més

tard es va desplaçar cap el vessant sud de la serra on campava pel Cingle Major. El Tomàs de cal Sereno i els seus fills la tenien controlada i van anar a l'encalç en diverses ocasions. El primer encontre es va produir, mig per casualitat, al camí de retorn d'una infructuosa jornada de caça del jabalí. Baixant de Montsant pel grau de Salfores i a peu de cingle van veure les petjades que anaven en direcció al racó de Missa. El Joan i el Martí van separar-se del seu pare i van anar a mirar si la trobaven per la zona de la cova Negra. En aquesta ocasió la sort els va afavorir en part, allí la van trobar que mig dormia. En sentir soroll es va alçar, però ells van reaccionar amb rapidesa i el Joan li va engegar un tret que la va fer caure. Amb la mateixa rapidesa que es va produir l'encontre es va produir la fugida. La cabra, ferida en un ull, es va aixecar del terra i a tota velocitat va saltar de pedra en pedra fins que es va fer fonedissa a l'alçada del mas de Sant Antoni. Amb el temps diversos van ser els avistaments que es van produir de l'exemplar. A voltes a les parts altes: dalt del grau de Salfores, a la Roca de les Onze, a prop de la roca Falconera. Altres vegades molt a prop del poble: al costat mateix del Cirer de Guineu, avui desaparegut, que es trobava al camí de Montsant o al Racó del Federico. Sovint seguia més o menys de lluny el ramat de cabres de cal Grau gairebé fins a l'entrada del poble. Ben segur que se li podia atribuir la paternitat de més d'un cabridet de pèl torrat que formava part del ramat. Els de cal Sereno, pare i fill petit, havien decidit posar fi al seu atreviment. De retorn d'una jornada de caça del conill, la van veure plantada en un penyal de damunt de la cova de la Grallera. Aquesta era l'ocasió. El Tomàs, el pare, es va quedar a l'alçada del Corralot i el Martí, el fill, amb els gossos lligats va pujar per la canal dels Cododells fins a la serra Major. Després de travessar el barranc de la Cova del Miró va fer cap dalt

MAS DOIX

Celler Mas Doix S.L.
C/. Carme, 115 - 43376 Poboleda
D.O.Q. Priorat. Espanya

Tel. 34 639 356 172
Fax 34 977 827 178
masdoix@bsab.com

J. DOIX - MAT, S.L.

INSTAL·LACIONS ELÈCTRIQUES
FONTANERIA, CALEFACCIÓ, TV
SERRALLERIA I REPARACIÓ DE
MOTORS I MAQUINÀRIA

Raval, 10 · 43376 POBOLEDA (Priorat)
Tel. 977 82 70 40

del cingle i allí la va trobar. Van ser necessaris dos trets per acabar amb la seva vida. Conscients de l'acció furtiva van amagar la presa, esperant poder-la baixar en un moment que el camí de Montsant estigués poc transitat. Va resultar ser un exemplar mascle de 14 anys, ho van saber per les marques de les banyes. Sembla que havia resistit a diverses escomeses de caça: a part de faltar-li un ull, en el moment d'espellar-la van descobrir que tenia perdigonades en diverses parts del cos. El fruit de la cacera va ser pràcticament inútil. En ser un exemplar mascle adult la carn i la pell feien un tuf fortíssim. Tota la casa va quedar impregnada de la fortor de la pell. Els primers guisats que van cuinar atufaven a boc i les cecines i pernills que van preparar amb les parts més musculosos van resultar immenjables. L'experiència va resultar tan frustrant que fins i tot es van despendre del trofeu cinegètic, les banyes.

Llops i óssos

Les referències que es tenen de la caça dels grans animals salvatges es remunten a alguns relats orals que han anat passant de generació en generació. No hem volgut en aquest escrit deixar de banda les referències que tenim d'una activitat que ben segur que està força allunyada en el temps, però que sens dubte es va produir en el passat. En aquesta ocasió hem utilitzat les referències escrites que sobre aquesta activitat hem trobat en els grans recollidors d'etnografia catalana: Joan Amades i Ramon Violant i Simorra.

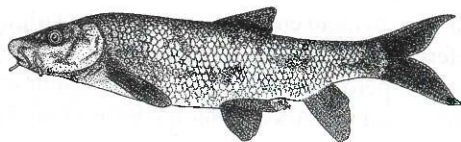
La presència dels llops sembla que no està tan allunyada en el temps. Trobem el seu reflex en la toponímia, sembla que el nom del grau del Llop a Ulldemolins pot fer referència a un dels llocs on es van capturar exemplars a Montsant. Als Ports, a mitjans dels anys 50 del passat segle es va abatre l'últim llop de Catalunya.

Citem textualment un recull que fa referència a Ulldemolins "Quan encara hi havia llops a la comarca (finals del segle XVIII), cada ramat de bous anava acompanyat del seu mastí anomenat gos de gira o "gos gros del bestiar". Anaven arreats amb uns collars de ferro, de ganxos o grapes molt afilats, alguns dels quals encara es conserven en algunes cases". Pel que fa a la tradició popular a La Morera s'explicava la feta d'un ascendent de cal Ros que baixava de Montsant amb un ruquet i un gos. A l'alçada del Corralot del Pla dels Cododells i en notar que els seguia un llop i tement per la vida d'un dels animals va idear una estratagema per allunyar-lo. Es va treure la faixa i a l'extrem hi va lligar una pedra que arrossegava de manera que fes força soroll. D'aquesta manera va evitar que la bèstia se li acostés i va poder continuar camí de Montsant avall fins arribar al poble sa i estalvi ell i els animals. L'existència de l'ós, a part d'estar present en la toponímia: "Cova de l'Ós", només persisteix en records dels indrets on se'n van veure exemplars: als Planars del Ros i a la zona del Grau del Racó dels Forats. Ben segur que l'increment de l'activitat humana a la part alta de Montsant en va propiciar la seva desaparició ben aviat. Citem la informació que hem trobat al Costumari Català "Antigament els óssos es caçaven fent batudes de tal manera que la bèstia quedés acorralada vers un precipici

natural. Les esclètxes naturals de poca amplada i certa profunditat constituïen paranys molt estimables per agafar óssos”. “Cacera a la closa o tancada. Un gran cercle on la gent movia el màxim soroll possible amb tota mena d’estrís fins i tot corns i timbals específics. El cercle s’anava estrenyent i els caçadors conduïen les feres vers carreranyes al cap dels quals s’obrien “foies”(pous de llop) ben dissimulades per brancatge que les amagava i dins de les quals anaven a caure, impensadament, óssos, llops, senglars, guilles, cabirols i tota mena de bèsties boscanes. Aquestes trampes reben el nom de foies i al fons d’una d’elles, al terme de Cabacés, uns caçadors hi van trobar una imatge de la Mare de Déu que encara es venera sota l’advocació de la Foia.”

PESCA FLUVIAL

La pesca no era a La Morera una activitat habitual. Els cursos fluvials permanents com són el riu Montsant que transcorre per bona part del terme però que està força

Barb

allunyat pel que fa al seu accés, i el riu Siurana que només toca lleugerament terres del terme municipal, feia que la seva pràctica només fos esporàdica. El costum era aprofitar que s’anava a passar un dia d’estiu a Montsant, en un dels moments de poca feina al

camp, per pescar alguna cosa per dinar o per sopar.

Per a la pesca s’utilitzava un tremall. El filat es posava de manera que anés de banda a banda de riu. Si es deixava parat a la nit, l’endemà al matí s’acostumava a trobar ben ple. De vegades la seva extracció comportava la sorpresa de trobar la xarxa forada i quasi buida. De ben segur que les anguiles o les llúdrigues havien aprofitat l’ocasió de tenir els peixos retinguts artificialment per fer una bona fartanera. Si el tremall es parava de dia es feia una maniobra per tal de conduir els peixos cap a la xarxa: amb un bastó es remenava i es picava la superfície de l’aigua per tal d’atabalar els peixos i fer que quedessin enganxats. Només faltava la seva preparació per a ser consumits. Com que els peixos d’aigua dolça, fonamentalment barbs i madrilles, són de gust molt fluix s’havien de condimentar molt. El costum era menjar-los al mateix lloc on s’havien pescat ja que aviat tufejaven i la seva carn es passava ràpidament.

En temps més recents, alguns eixelebrats procuraven estalviar-se feina i utilitzaven una pràctica totalment reprovable. Feien explotar una botifarra de dinamita al mig d’un toll. L’explosió provocava la mort de tot tipus d’ésser viu que es trobés dins l’aigua. Al cap d’una estona només els calia recollir d’entre la gran quantitat de peixos que suraven panxa amunt aquells que es volien menjar.

Vocabulari:

Àguila daurada (Aquila chrysaetos): També anomenada àliga real. Ocell de presa diürn, de fins a 90 cm de llargada, notable per la seva força, grandària, vista penetrant i vol ràpid. És la més grossa i majestuosa del gènere. De color marró fosc amb la part superior del cos i ales de color daurat.

Àliga perdiguera (Hieraetus fasciatus): També anomenada àguila cuabarrada. Ocell de presa diürn, d'uns 70 cm de llargada. Vol notablement actiu. Sovint se la veu en parella. De plomatge marró amb taques blanques a la part superior del dors i al dessota de les ales. La cua marró grisenca.

Barb (Barbus graellsii): Peix d'aigua dolça de 30 a 45 cm de llarg. Espècie autòctona del riu Montsant que viu en zones tranquil·les.

Cabra salvatge (Capra pyrenaica hispanica): Mamífer rumiant lleuger i esvelt de pèl curt i banyes arquejades endarrera i cua molt curta.

Esquirol (Sciurus vulgaris): Mamífer rosegador d'uns 20 cm de llarg, de cua molt llarga i peluda i cames posteriors fortes que li permeten saltar d'un arbre a l'altre.

Falcó pelegrí (Falco peregrinus): Ocell de presa, d'uns 40 cm de llarg, de color cendrós amb taques negres i el coll i el ventre blanquinosos amb ratlles transversals grises.

Feixina, fagina (Martes foina): Mamífer semblant a la mostela però bastant més gros, de pèl bru al llom i blanc a la gorja i al pit. També se l'anomena gorja blanca. Té hàbits nocturns i passa molt desapercibuda.

Gat salvatge, gat fer (Felis silvestris): Mamífer carnívor semblant al gat, però més gros. En l'actualitat és una espècie força rara a Montsant.

Geneta, gat mesquer (Genetta genetta): Mamífer carnívor petit, de pèl gris fosc amb taques negres, cua llarga formant anells blans i negres, i ungles retràctils. És nocturna i la seva existència passa molt desapercibuda.

Guineu (Vulpes vulpes): Mamífer de la família dels gossos, d'uns 60 cm de llarg, musell estret, orelles dretes, peus curts, cua llarga i grossa i pelatge rogenc.

Llúdrega, llúdria (Lutra lutra): Mamífer carnívor del grup dels mustèlids, d'uns 90 cm de llarg, orelles petites, cos prim, potes curtes, els dits dels peus units per una membrana, pèl espès i finíssim, que viu a la vora dels rius i es nodreix de peixos.

Madrilla (Chondrostoma miegii): Peix d'aigua dolça de 15 a 20 cm de llarg. Espècie autòctona i molt abundant que acostuma a formar bancs nombrosos.

Mostela (Mustela nivalis): Mamífer carnívor d'uns 25 cm de llarg, potes curtes, pèl bru rogenc, blanques les parts inferiors, viu i lleuger, que s'alimenta de rates, talps, etc.

Taxidèrmia: Art de dissecar els animals morts donant-los l'aparença de vius.

Teixó, toixó (Meles meles): Mamífer de la família dels mustèlids, d'uns 70 cm de llarg, les potes curtes i gruixudes, la cua curta, les orelles petites, el pèl espès, el llom blanc groguenc jaspiat de negre, el ventre i les potes negres i el cap blanc amb dues bandes negres que van del musell a la nuca. És omnívor.

Tremall: Ormeig format per un filat molt espès amb forma de rectangle ben allargat. En la vora superior porta surada, és a dir una filera de suros, i en la vora inferior una sèrie de ploms.

Joan FERRAN, Joan BARRULL i Ramon SABATÉ

Il·lustracions: Isabel Mate

Juliol i agost de 2008

UN POSSIBLE ORIGEN HISTÒRIC PERA UNA LLEGENDA D'ESCALADEI

S'ha dit més d'una vegada que la llegenda constitueix una altra lectura de la història que recull no tant l'esdevenir dels fets com el record que aquests han deixat a la memòria popular. Escaladei, amb tota la seva riquesa de contalles pel que fa a tresors amagats n'és un excel·lent exemple.

Una de les narracions més antigues i conegudes relacionada amb Cartoixa és la de l'entrada d'una dona —una reina— dins el recinte del monestir, fet que obligà els frares a canviar totes les rajoles del terra que havia trepitjat per tal d'esborrar el rastre de la profanació i retornar la puresa al recinte.

*Tot i que són posteriors en el temps, aquestes rajoles
del claustre ens poden recordar la llegenda.*

Al segle XV la recull Jaume Roig al seu *Espill o Llibre de les dones* i en fa protagonista la reina Maria, esposa d'Alfons el Magnànim:

..... Aquell estiu
io fiu ma via ves la mongia
ben ermitana, la catalana
damunt Falset, deçà Poblet,
qui's diu Cartoxa
..... Al monestir
dona hi entràs ni s'acostàs
nunca n'hi veren. Ans me digueren
que la reïna dona Marina,
desafainada, una jornada
sols per mirar hi volc entrar
ab ses donzelles. Claustre, capelles,
quant calcigaren tot lo llavaren
e fort ragueren

Transports i material per a la construcció

C/ Comte de Rius, 1
Telèfon i Fax 977 82 10 08
609 62 32 80

43360 CORNUDELLA DE MONTSANT

FUSTERIA VIÑES S.C.P

C/MAJOR, 32
TEL. 977 83 90 77
LA VILELLA ALTA

A cavall entre la història i la llegenda, el fet ha estat revisat en successives ocasions i ha deixat abundants testimonis a la tradició oral, més o menys influïts per les recreacions literàries, com la de Josep Iglésies. En el transcurs del nostre treball de camp, a la dècada de 1990, vam aplegar-ne diverses versions als pobles de la comarca, com una de la Conreria que explicava que:

«Va vindre un rei a visitar els cartoixans i portava els seus patges, que l'acompanyaven. I un d'aquets patges era la seva dona, que anava disfressada i portava el casc. I van visitar tota la cartoixa i al sortir a fora, el pare prior li va dir: *—Sa majestat, saludi a la reina de part dels cartoixans d'Escaladei*. I llavors ella es va treure el casc i va dir: *—No fa falta*».

Davant de la profanació, els monjos van enguixar allà per on va passar: «les rajoles, els mosaics i tot» o, com ens deia una senyora de Torroja, *«quan ho van sapiguer, tot el puesto que va passar, de tot van haver d'arrencar les rajoles»*. I encara hem recollit, a La Morera, una variant en la qual la protagonista no és cap reina sinó una senyora rica del mateix poble, que hi volgué entrar per caprici.

El temps de la Pesta Negra

Tanmateix, l'anàlisi de la documentació del comtat de Prades que es pot consultar microfilmada a l'Arxiu Comarcal del Priorat i a Poblet (Arxiu de la Casa Ducal de Medinaceli a Catalunya, ACDMC) ens aporta avui noves dades i ens permet entreveure un possible origen històric de la llegenda.

Efectivament, gràcies als documents sabem de l'arribada a la comarca de la Pesta Negra, la més gran epidèmia que ha patit mai Occident, que s'estava acostant fins a la cort comtal, instal·lada a Falset, la primavera de 1348. El dia 5 de juny l'infant Pere, segon comte de les Muntanyes de Prades i senyor de la baronia d'Entença, va ordenar als seus batlles l'única mesura que era realment efectiva contra l'epidèmia: prohibir el contacte amb persones que vinguessin de fora, per tal d'evitar el contagi: *“Volem e expressament vos manam que en les vila e montanyes nostres de Prades no acullats ne aculler facats persona alguna estranya ne privada que en aquellas vinga malalta”* (ACDMC, Fons Prades, *Registros de Prades*, document 6/181).

Segons paraules del mateix infant Pere, ell i la seva família van buscar refugi a Escaladei, on encara no s'havia estès el contagi. Com a mínim l'acompanyaven la seva filla Elionor —que llavors tenia uns 15 anys i després esdevindria reina de Xipre i Jerusalem—, altres fills seus més petits, el seu confessor, el seu escriptur i diverses persones —homes i dones— del seu servei. El document parla d'un seguici modest i no esmenta en cap moment la comtessa Joana, muller de Pere. L'objectiu de la seva estada era «vèncer i fugir del perill de la malaltia i mortaldat sobtades i insólites que per voluntat de Déu des d'algun temps cap aquí s'han generalitzat».

Afirmava que Cartoixa havia estat per a ells un refugi on «apartar-se», ja que, «per gràcia de Déu, era un lloc sa». Hi van fer estada almenys des del 16 de juliol, en el moment àlgid de l'epidèmia.

Malgrat tot, la Pesta Negra devia arribar finalment a Cartoixa. Van morir, si més no, dos membres de la cort comtal: el monjo de Poblet Gabriel Gener i el notari Pere Tost, els quals eren, respectivament, confessor i escriptent de l'infant. I és probable que l'infant mateix patís alguna malaltia, ja que setmanes després parlava de «conservar i restaurar la salut de la seva persona mateixa i dels seus fills.»

La protesta dels cartoixans

L'estada de la família comtal a Cartoixa va provocar un conflicte. El 16 de juliol, el prior Simó va enviar una protesta escrita a l'infant, on es queixava del comportament dels membres del seguici comtal que no s'adequaven a les normes de la vida cartoixana recollides a la regla de sant Bru. El prior reclamava que aquells que s'havien refugiat a Escaladei en respectessin les ordinacions i constitucions.

D'una banda, s'havia assabentat que els membres del seguici comtal consumien carn. De l'altra, que entre ells hi havia dones: Elionor i les serventes. Aquest segon era el principal motiu d'escàndol, perquè havien gosat entrar «*tam in dicto monasterio quod in domo inferiori eius, vocata Conreheria*», és a dir, tant a la Cartoixa com a la casa inferior anomenada Conreria. Fins i tot s'havia produït un enfrontament directe: segons el prior, per evitar l'entrada de les dones havia fet tancar les portes, però l'infant les havia fet obrir a la força.

Davant d'aquesta situació, el prior protestava enèrgicament i, conscient que l'Infant era el senyor del territori i ell no podia oferir cap resistència, «com a mínim» rebutjava «que aquests fets tan greus poguessin ser atribuïts a culpa ni a negligència» seva i ho carregava tot sobre la consciència de l'Infant.

Pere va respondre també per escrit. No negava els fets ni en discutia la gravetat. Únicament invocava la situació excepcional en què es trobava tota la seva família. Insistia que en cap moment havia volgut causar cap ofensa ni perjudici al monestir. El perill que corria la seva vida justificava el consum de carn, i l'edat i condició dels altres fills explicava la necessitat de serventes —que hem d'entendre, doncs, com a mainaderes, dides de llet o dides seques. A més, recordava el seu interès en el manteniment i la prosperitat de la vida religiosa a Cartoixa. En cap moment, deia, «havia volgut o intentat trencar o perjudicar les ordinacions establertes o les constitucions de l'orde». La situació, però, no s'havia de repetir mai més en el futur. Tot plegat es justificava «per aquesta necessitat que el temps present exigeix».

Tot l'episodi està recollit en dues cartes —la queixa i la resposta—, que l'infant Pere va fer transcriure unes setmanes després, el 17 d'octubre, quan ja s'havia acabat el

brot epidèmic i tornava a residir a Falset (ACDMC, Fons Prades, *Cartes comuns del comtat de Prades*, document 11/188).

La història i la llegenda

Certament, aquest episodi té un clar paral·lelisme amb els fets descrits a la narració popular. La protagonista és una dona –que més endavant seria reina– encara que, en aquest cas, no fou la curiositat sinó la necessitat, la que motivà la presència femenina al recinte cartoixà.

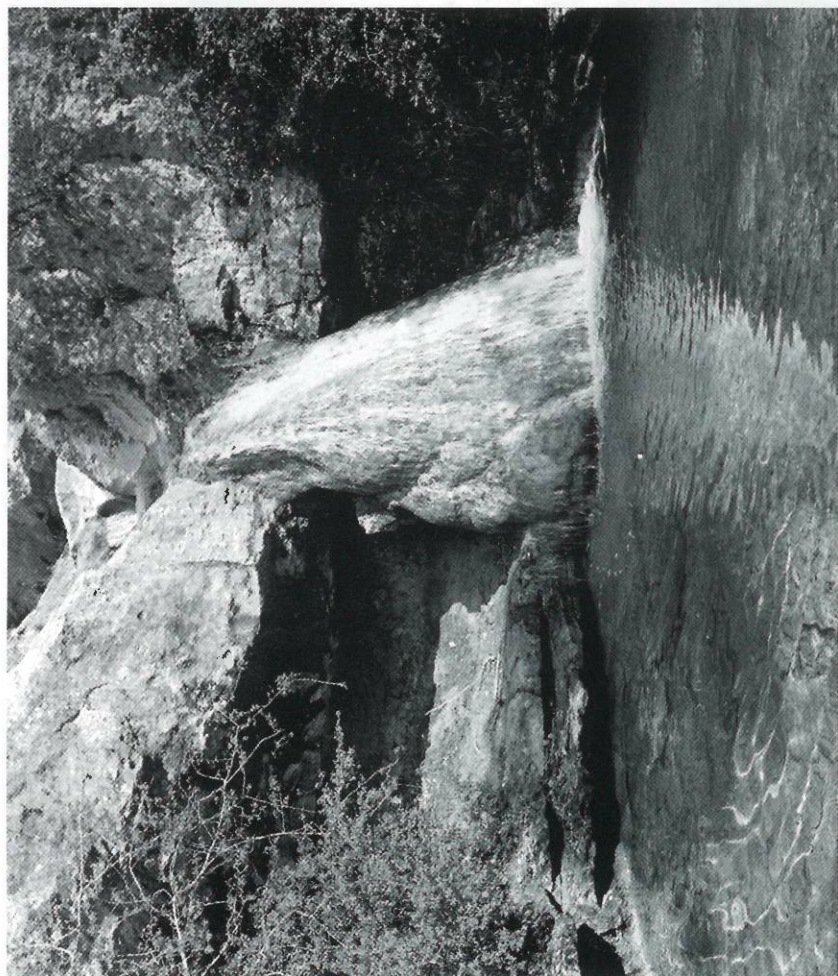
Inspira aquest fet la llegenda? O es tracta d'un altre cas i, efectivament, la reina Maria també gosà introduir-se en l'espai vedat a les dones, provocant el canvi de rajoles que la documentació referida no esmenta en absolut?

No ho sabem. Però és ben cert que la llegenda reflecteix un fet cabdal en la història del monestir: la prohibició d'entrada a les dones. Ara podem assegurar que, almenys una vegada, una dona de nissaga reial –l'infant Pere era fill del rei Jaume II– va fer estada a Cartoixa.

Montserrat FLORES i Salvador PALOMAR.

Carrutxa

Agost de 2008

Toll de l'On. Foto cedida: Arxii Parc Natural de Montsant

ELUCUBRACIONS SOBRE EL NOM DEL TOLL DE L'OU

Quan encara trescàvem Montsant amunt, Montsant, avall, els salts del Toll de L'Ou els vèiem com una cosa espectacular i al mateix temps com un lloc d'intimitat i recolliment. Sembla com si tot el Montsant girés al seu entorn. Els tres salts d'aigua han format tres tolls a quin més bonic. El primer es troba a 830m. d'alçada i és el que realment s'anomena Toll de L'Ou; els altres van baixant de nivell. Si t'hi estàs una estona se t'encomana la pau i la placidesa que traspua la remor de l'aigua.

Sempre m'ha cridat l'atenció el nom que porta aquest lloc. Quan els camperols posaven noms no acostumaven a referir-se a res d'anormal, més aviat es referien al punt designat d'una manera directa, gràfica, senzilla, però no en sentit panoràmic. En són exemples la Cova Cabrera a les envistes de La Morera, on es guardaven cabres, la Roca de les Onze, on surt l'estel a les onze de sol. També al terme de Margalef hi ha la Cova de l'Ascla on hi trobem una roca despresada del cingle que té la forma d'un ascla de fusta. A vegades portaven el nom de la casa a qui pertanyia el tros, com per exemple el Racó de la Bòlia, la Roca del Xollat...però insisteixo, no en sentit panoràmic, sempre basant-se en un detall directe d'aquell punt.

Al Toll de l'Ou, situat cap a la meitat del Barranc dels Pèlacs, per l'acció de l'aigua i potser algun desprendiment de la roca s'hi va formar una petita balma que queda amagada darrera la cortina d'aigua. Si balma significa cova petita, per què no li van posar Toll de la Cova o Toll de la Balma?. M'agrada fer elucubracions entorn d'aquest nom. Podria ser que, essent al bell mig de la muntanya haguessin considerat que aquell punt era el rovell de l'ou? Podria ser que fos d'algun propietari que es digués Eudald? (Sant Eudald és igual a Sant Ou). Hi ha qui proposa que no seria de l'Ou sinó de Llou (Iloança), donat que el Montsant era habitat per ermitans a qui la bellesa de la muntanya els podia empènyer a lloar el Creador. També hi ha qui pensa que no hauria de ser Toll de l'Ou sinó Tolls de l'Ou ja que hi ha tres salts d'aigua. Serà veritat?

De totes maneres jo m'inclino per la meua teoria: la de Toll de la Balma o de la Cova. Ves a saber per què en el transcurs dels segles s'ha convertit en Toll de l'Ou!!.

Ramon QUADRADA i ORNOSA
Agost de 2008.

Magdalena Sabaté Català

(Autoservei CECI)

VERDURES
I
QUEVIURES

C/ de l'Església • Tel. 977 821 022
43360 Cornudella de Montsant (Priorat)

NOVA AGROBOTIGA

Crèdits a socis i venda de
productes fitosanitaris, adobs, etc

LA CONRERIA D'Scala DEI

CELLER D'ELABORACIÓ I CRIANÇA DE VINS
DOQ PRIORAT

La Conreria d'Scala Dei S.L.
Mitja Galta, 32 • 43361 Scala Dei • Tel. 977 82 70 55
laconreria@scaladei.org • www.scaladei.org

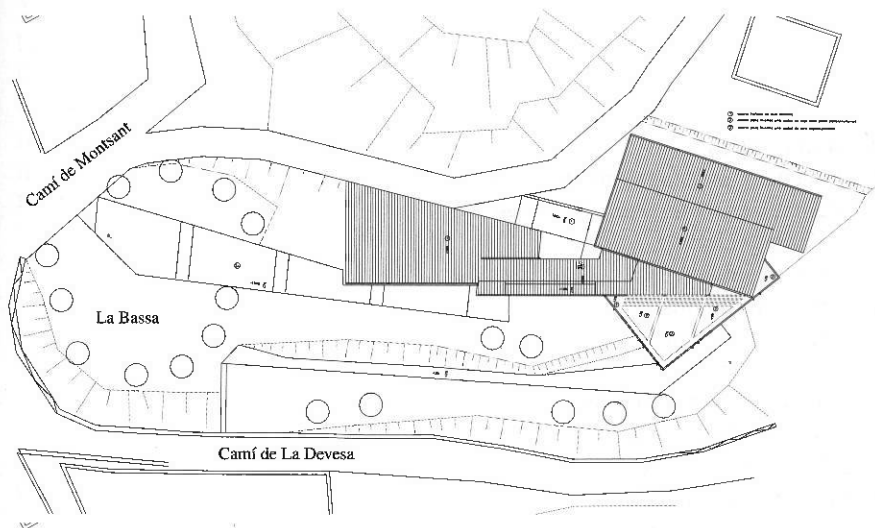
VENTA D'EN PUBILL

MENJARS TÍPICS

Cruïlla
Poboleda - Cornudella
Tel. 977 82 10 77
TARRAGONA

Vàrem demanar a l'Anna Ramos, arquitecta del nou edifici de la Seu del Parc a La Morera, si després de l'exposició del projecte que va fer a tot el poble ens podia fer un resum d'aquesta edificació pel llibret anual de festa major. Li agraïm molt la seva atenció. Estem segurs que l'edifici serà un element emblemàtic per La Morera i per la resta de municipis del Parc Natural i que rebrà molts visitants.

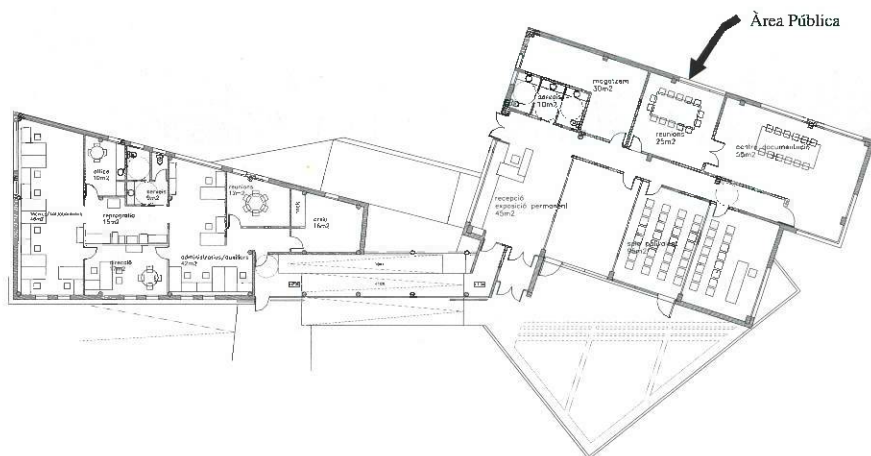

EL PROGRAMA FUNCIONAL

El programa funcional a desenvolupar per a la Seu del Parc Natural de la Serra de Montsant inclou la construcció d'un edifici en planta baixa i planta semisoterrani accessible i ben integrat al medi que l'envolta, i la urbanització necessària del seu entorn immediat.

L'edifici de la Seu del Parc formarà part del conjunt del municipi de La Morera de Montsant, per tant l'estètica adoptada s'integra al conjunt edificat del poble, amb volums de proporcions similars als de les construccions ja existents.

L'edifici es divideix en tres grans àrees de servei: l'àrea pública, l'àrea d'oficines i personal i l'àrea tècnica i de col·laboradors. També es preveu la urbanització de l'entorn per a l'accés peatonal i de vehicles.

1. Àrea pública

- I.1 Recepció, atenció al públic i espera
- I.2 Centre de Documentació / Arxiu.
- I.3 Sala Polivalent.
- I.4 Serveis públics.
- I.5 Sala de Reunions.
- I.6 Magatzem per material.

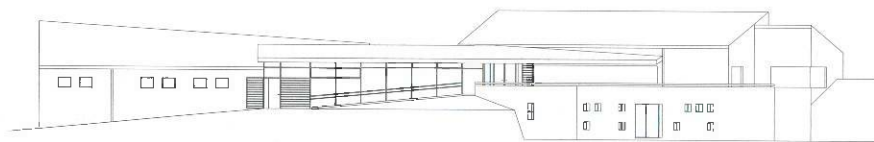
2. Àrea d'oficines i personal

- II.1 Despatx Director/a.
- II.2 Zona de treball dels Tècnics.
- II.3 Administratius.
- II.4 Auxiliars i Col·laboradors.
- II.5 Sala de reunions de l'equip de gestió.
- II.6 Arxiu i magatzem material d'oficina.
- II.7 Reproducció de Documents.
- II.8 Equip Informàtic.
- II.9 Sala Office.
- II.10 Serveis del personal

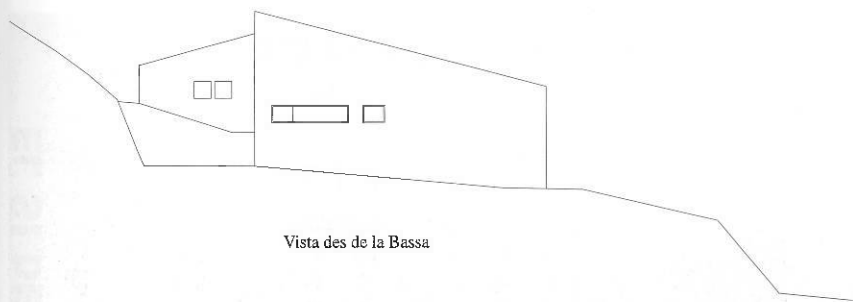

L'EDIFICI

Es tracta d'un conjunt d'edificis a diferents nivells i de diferents alçades, units entre ells per rampes i porxos, amb una volumetria disgregada que segueix el pendent natural del terreny, com la resta d'edificacions del poble.

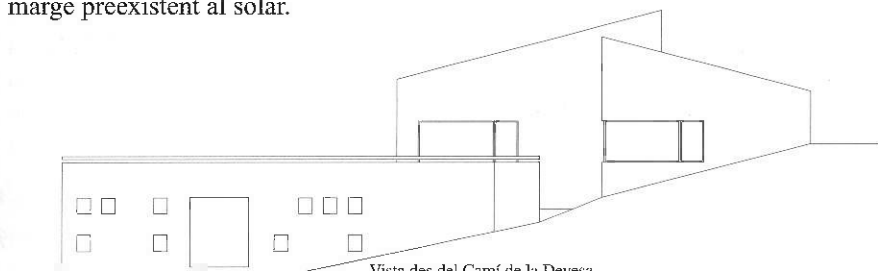
L'edifici d'oficines, de planta baixa, és el més proper a la Plaça de la Bassa. S'hi accedeix lateralment pujant per una rampa des de la plaça. A continuació, si seguim pujant per la rampa, accedim a una gran terrassa-mirador, amb vistes esplèndides, des de la que entrem a l'edifici públic. La planta semisoterrani, sota l'àrea pública i sota la terrassa, està destinada a l'aparcament, l'àrea tècnica i l'àrea de col·laboradors. L'accés de vehicles es fa per darrera de l'edifici d'oficines, i l'accés a l'àrea de col·laboradors i a l'aparcament es pot fer des de la bancada inferior del solar.

Vista des de la Bassa

Totes les cobertes són inclinades, de teules, a una aigua l'edifici d'oficines i a dues aigües l'edifici públic. Les façanes són arrebossades i pintades, excepte el sòcol que forma l'àrea de col·laboradors, que serà de pedra com a prolongació del marge preexistent al solar.

Vista des del Camí de la Devesa

GUETA-LUPIA

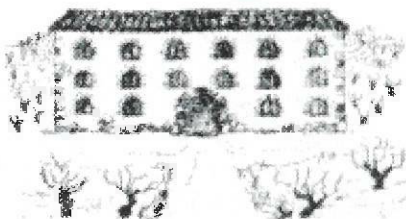
Negre de guarda

Fra Fort

Semicriança

Bodegas

EL SI DEL MOLÍ
Criança

ELABORAT, CRIAT I EMBOTELLAT PER

BODEGAS BORDALÁS GARCÍA
Gratallops-Priorat-Spain

C/Consolació, 30
43737 Gratallops
Tel/Fax: 977 83 94 34
e-mail: bodegasbg@yahoo.es

Crta. T-710 Km9,5
43737 Gratallops
Tel: 977 83 95 13

Especialitat en:

- Cuina catalana
- Arrossos

Menú econòmic i variat

Bodes i Comunions

Local climatitzat

c/ Priorat, 12 bis. - 43374 La Vilella Baixa
Tel. 977 839 454

RESTAURANT

El Rebot de la Cartoixa

Rambla Cartoixa, 15
Tel. 977 82 71 49

www.paginas-amarillas.es/online/elrebot
43379 SCALA DEL (Priorat - Tarragona)

L'IMPACTE AMBIENTAL

S'han adoptat estratègies ambientals en el disseny de l'edifici, en els materials emprats en la seva construcció, en la minimització i reaprofitament dels residus generats durant la fase d'obra, i en la gestió de l'aigua i de l'energia de l'edifici en funcionament.

Estratègies...

de l'edifici: bona orientació, soterrament parcial, proteccions solars (persianes, porxos), ventilacions creuades.

dels materials: ús de materials reciclats, reciclables i renovables (origen orgànic: suro, fusta,...), optimització i adequació dels materials (consumir exactament la quantitat de material indispensable)

de l'aigua: aprofitament de l'aigua de pluja (dipòsit de 20.000 litres), optimització i control del consum.

de l'energia: plaques solars per a la producció d'aigua calenta per les dutxes, calefacció amb terra radiant, i generació d'energia geotèrmica per a la climatització de l'edici.

dels residus: reaprofitament de les terres i la pedra excavades durant l'obra, replantació per a l'absorció parcial de CO₂ generat.

Anna RAMOS.

Arquitecta.

La Morera de Montsant, agost de 2008.

US DESITGEM BONA FESTA MAJOR

FORN ARTESÀ

JOAN PERE CAMPIÑA

Plaça de la Vila, 13 • Tel. 977 82 10 80
CORNUDELLA DE MONTSANT
PRIORAT - TARRAGONA

CAFÈ DE LA PLAÇA

Entrepans freds i calents
Tapes variades

Pl. de la Vila, 12
Tel. 977 82 13 03
43360 CORNUDELLA DE MONTSANT
(Priorat) TARRAGONA

Quan vaig saber que enguany es volia anar en germanor a l'ermita de la Mare de Déu de Montsant per recuperar els nostres costums i així recordar el que feien els nostres avantpassats em va venir a la memòria el que la meva mare explicava de vegades.

De sobte vaig decidir que els vells records havien de quedar plasmats en paper, i dit i fet.

Aquest és el resultat de la meva petita investigació. Tenim cinc protagonistes d'aquesta història, cinc persones que m'han fet dipositària dels seus records. De fet podrien haver-n'hi més, però no els he trobat. Disculpeu si algú llegeix aquesta crònica i troba a faltar el seu nom.

Continuant la narració, els nostres protagonistes van participar a una altra pujada a l'ermita de la Mare de Déu de Montsant des de La Morera. No us penseu que era tot igual, hi ha alguna diferència, era també a l'Agost, però de l'any 1.941. En concret el dia 15, el divendres 15 d'Agost de 1.941

Ara ens haurem d'imaginar aquell dia de fa tants anys escoltant el que ens expliquen els tres germans Borràs: la Dolores, la Ramona i el Ramon, la Maria Dolors de Cal Fuster i la Teresina Queraltó.

Després de parlar amb tots ells i d'ajuntar com en un trencaclosques tots els seus records ha estat possible fer un relat, curtet, però molt valuós pel que té d'autèntic.

Per començar cal dir que hi havia un motiu prou especial per anar a l'Ermita: Aquell dia pujaven una imatge nova de la Mare de Déu des d'Albarca i els pobles de la rodalia anaven a venerar-la.

Però, qui hi va anar des de La Morera? Aquí la memòria falla una mica, així que només direm els noms dels que en tenim total seguretat i que són:

- La Carme Dosaigües i la seva filla la Maria Cabré.

*Imatge de la Mare de Déu
de Montsant*

- La Lola Blasco de Cal Fuster i la seva filla la Maria Dolors Ubach
- El Benito Porqueres
- Els tres germans Borràs: la Dolores, la Ramona i el Ramon
- La Teresina Queralto
- L'avi Sixto

Ens situem a la plaça de matinada, segons diuen encara era negra nit, cada un amb espadenyes i farcellets i cistelles per portar els àpats i ara comença de veritat la història

Van entrar al Montsant pel grau de l'Agnat i un cop a dalt, "el vell Sixto" va començar a cantar Sant, Sant, Sant és el Senyor i "ressonava i feia bonic". Durant el trajecte va començar a fer molta calor i a l'hora d'esmorzar van trobar una mica d'aigua en un toll i tots en van beure però rient i fent broma de si acabarien intoxicats. A l'arribar a l'Ermita ja hi havia moltíssima gent. Primer, es va dir Missa, després hi va haver gresca i alegria i també un petit incident que va fer trontollar el bon ambient del dia i va ser que el Benito, sense voler i amb la burilla de la cigarreta va iniciar un petit incendi que van apagar de seguida però que va fer que gent d'altres pobles s'enfadessin amb "els de La Morera". Allò va durar molt poc i tot va tornar a ser germanor.

Un cop dinats, varen anar cap Albarca, era Festa Major i hi havia ball. En aquest punt els records són molt nítids. El ball era en una sala a la que s'hi arribava per una escala, de fet eren unes golfes, i hi havia una petita orquestra formada per un acordió, una bateria i una guitarra. Els tres músics eren de Cornudella i segons sembla, un d'ells era el sastre i un altre el barber i tan bon punt van entrar els de La Morera van tocar el ball de rams.

No va durar gaire estona el ball, calia tornar i es feia de nit.

La tornada també la recorden molt bé els nostres protagonistes, va ser per Sant Joan de Codolar, Sant Joan Petit, el camí dels Fareus fins al mas del Recó i d'allà fins el que ara coneixem com carretera, però que en aquells moments era camí . Anaven amb "claror de lluna" (les noves tecnologies m'han dit que aquell dia era quart minvant i que la lluna plena havia estat el dia 7) i a l'arribar a La Morera ja era molt de nit però encara van restar una estona a la plaça parlant i fent gresca

Com anècdota direm que els germans Borràs estaven de dol pel padri i el seu pare es va enfadar molt al saber que havien ballat a Albarca, fins i tot els va castigar a

no sortir per la festa major de La Morera, però arribat el moment va aixecar el càstig i els va perdonar.

Un cop acabat aquest relat, em pregunto a mi mateixa, Com és que van haver de portar una nova imatge? Qui la va pagar? I la imatge vella, on és? Quina és la història de l'Ermiteja? I la campana, d'on ha sortit?

Intentaré tenir totes aquestes respostes l'any que ve i explicar-vos-les en un altre relat

Lola de Cal Fuster

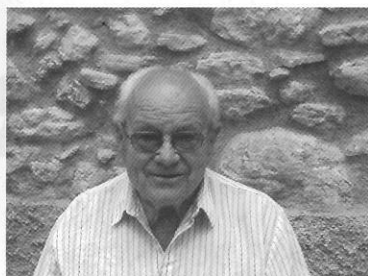
Agost de 2008

Dolores Borràs

Ramona Borràs

Ramon Borràs

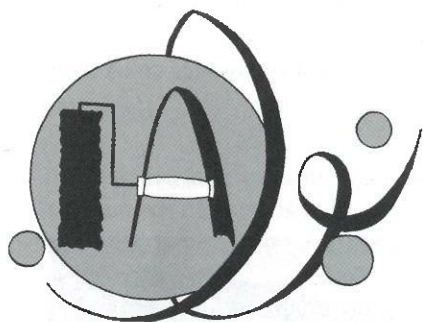

Mª Dolores Ubach

Teresina Queraltó

PINTURA I DECORACIÓ

VICTOR ALZAMORA
tel. mòbil 659 32 71 78

PINTURA I DECORACIÓ

Joan Alzamora Perpiñà

C/ de la vinyeta s/n
Tel. 977 82 14 78
43360 CORNUDELLA

**La Vinateria
del Boli**

• **Scala-Dei** •

Tel. 34-977 82 71 94
www.vinateria-boli.com

 MILAR

**FRIGORÍFICS,
RENTADORES
RENTAPLATS, TV
VIDEOS, CÀMARES
ETC.**

Electromèstics Casanovas, S.A.
Galanes, 2
Tels. 977 34 02 47 - 977 34 23 70
REUS

Fins fa poc el meus esquàlids coneixements del Priorat es limitaven al potent vi-aquell que servien en porró sempre acompanyat d'una gasosa- i a les descripcions que m'havia fet un amic d'universitat i cinema de les seves excursions des de Poboleda, al ritme d'"Ara que tinc vint anys", Cançó de matinada" o "Sota un cirerer florit".

El descobriment del Priorat va començar un cap de setmana del mes de maig d'ara deu fer 2 anys, quan varem llogar una casa rural a La Torre de Fontaubella. Dins dels plans estava trobar un guia per conèixer la comarca, i si, encara estava en aquest món, qui millor que aquell excursionista cantaire que feia molt de temps-quan encara ens acompanyava el "*Generalísimo*"- que no havia vist.

Durant la recerca de l'amic perdut, vaig localitzar un Cellar al Priorat que portava el seu cognom. Estava situat a un poble anomenat La Morera de Montsant, disposava de telèfon de contacte, fax i correu electrònic. Amb el telèfon i fax no vaig tenir gaire èxit, llavors vaig provar amb el modern correu electrònic. El text enviat en aquell mail al Cellar era més o menys aquest, "Sóc Joan de Salas i busco en Ricard Pasanau i Pairó, un company d'estudis, us agrairia que si el coneixeu em facilitéssiu un telèfon on el pugui trobar". Dies després... sorpresa... vaig rebre resposta! Era el mateix Ricard qui em contestava el mail. El vaig trucar i després d'intercanviar "*batalletes*" una bona estona, li vaig comentar que aviat aniríem amb la família al Priorat i li faríem una visita.

Uns quants dissabtes més tard, després de visitar Scala Dei per primera vegada, ens varem endinsar en una carretera de corbes i ben empinada en direcció a La Morera. Varem aparcar el cotxe a la plaça del poble, i varem caminar cap al Cellar. Realment veure al Ricard no em va impressionar -estava igual que 40 anys enrere-però si que ho va fer La Morera, el poble, la tranquil·litat, el silenci, les vinyes, el paisatge.

Per estrany que semblés, i malgrat les seves evidents diferències, La Morera, ens feia sentir com a l'Escala, com a casa, ja que allí teníem un apartament des de feia molt de temps, quan encara hi havia botigues amb botiguers, cases de pescadors, i no immensos supermercats o blocs d'apartaments, com en l'actualitat.

Els turons entre boirines pel matí, o les ombres creades al capvespre, ens recordaven les ones del mar a la Badia de Roses, el fort vent de serè era cosí germà de la tramuntana empordanesa, Scala Dei i Empúries es complementaven, i les orenetes eren com petites i plàcides gavines.

Laia, Pitu, Anna i Joan de Salas

Dos o tres visites més tard, va aparèixer una casa que ens va agradar. No era ni gran ni petita, tenia dos pisos, sense massa esglaons, hi havia un pati i una vella premsa de fusta. Mes tard ens varem assabentar que havia estat el pati de les nenes de l'Escola, i que es deia Ca l'Escalet.

I si canviéssim l' Empordà pel Priorat ?

Reunió de la reduïda família, votació, i per majoria absoluta es va decidir deixar el poble turístic i ple de supermercats rodejat de mar, per un altre sense ni una botiga, rodejat de ceps. Si més no, curios, no?

A partir d'aquí, temps i paciència amb tothom, fusters, pintors, instal·ladors, electricistes, tal i com temps i paciència sembla ser demana un bon vi.

Finalment aquest agost hem pogut encetar la vida a Ca l'Escalet i descobrir amb alegria que la premsa de fusta datada al 1885, gaudirà de la seva Festa Major número 123, felicitats!

Joan de SALAS

Ca l'Escalet

Agost de 2008

Com aficionat a la fotografia i a la història, vaig cercar per arxius de Barcelona imatges antigues de La Morera. Vaig trobar una sèrie de fotografies que crec que són del primer terç del segle passat, dues de les quals estan aquí estan reproduïdes. Altres fotografies, em costa reconèixer des d'on estan preses, ja que el temps ha canviat moltes de les referències... però segur que amb ajuda ho aconseguiré. Aquests canvis lògics per l'acció de la fil·loxera i el desenvolupament industrial, van fer que moltes cases quedessin abandonades. Cases, ja de per si no massa sòlides que sotmeses a la degradació del temps es van enrunar. Segons l'estat en que quedaren, se n'han fet de noves o s'han reformat, consolidant així les construccions adaptades a les noves maneres de viure, en les quals es cerca més llum, més ventilació i més comoditat. Ara, he volgut reflectir dins del possible, dues d'aquestes panoràmiques per comprovar com el pas del temps les ha fetes evolucionar, i com aquesta evolució, és la que les manté vives.

Joan de SALAS

La Morera, agost de 2008

*Vista de l'abadia i del carrer Major des del Pla de l'Església
Abans esquerra i ara dreta*

*Vista d'arxiu del castell i darrera de cases del carrer Obach
i del carrer Ciudadella*

*Vista actual del castell i darrera de cases del carrer Obach
i del carrer Ciudadella*

EL NOM D'ESCALADEI, ENTRE LA LLEGENDA I LA TEOLOGIA

Els arguments per demostrar els orígens d'un topònim, moltes de vegades, no poden ser absolutament concloents i convinents, tot i que presentin una aproximació seriosa i probable. Voldria donar una mica de llum sobre l'origen del topònim més representatiu del Priorat: Scala Dei, avui convertit en Escaladei.

Popularment i per tradició molta gent sap que aquest nom llatí de la nostra cartoixa prioratina, Scala Dei, significa Escala de Déu, és evident. Però, per què se li donà aquest nom? Cal dir que les històries contemporànies no hi han aprofundit gaire, o gens. Amb aquestes línies voldria ajudar la nostra gent a opinar sobre el perquè d'aquest nom i fer una opció conseqüent.

El qui més escriu sobre els seus orígens és, sens dubte, el canonge tarragoní J. Vallès en la seva tan celebrada obra: «El Primer Instituto de la Sagrada Religión de la Cartuxa» editada en segona impressió el 1792 (i vull remarcar que mai he pogut veure la pressuposada primera impressió, ni la seva fitxa bibliogràfica!). L'autor, seguint el corrent dels historiadors de l'època, narradors d'esdeveniments més que investigadors, explica la visió llegendària i la presenta com a arrel del topònim, sense plantejar-se en cap moment cap altra possibilitat. Resseguim-ne els trets essencials.

Era al voltant de 1163 i el nostre rei Alfons el Cast volia que el nou orde de sant Bru establís un monestir als seus regnes i abans de proposar-ho al Capítol General va enviar dos cavallers de confiança a la recerca d'un lloc adient. Recorren el Principat i «*la falda y raiz del Montsant*», i en arribar en aquest lloc «*a seis leguas de Tarragona, seis de Lérida, un poco más de Tortosa y tres de Poblet*», tot fent indagacions troben un pastor i parlen amb ell, que els explica coses del lloc, i a més els diu «*que en el pino (que les señaló con su cayado, y estaba en medio del valle) habia visto una escalera, que por ella subian i baxaban unos mozos muy hermosos todos los dias*». Reconeixent el lloc i veient que era allò que feia cercar el rei «*por su retiro i abundancia de aguas, yervas medicinales y amenidad de sus valles...*» I, encara més, aquesta visió correspondria a la idea del patriarca sant Bru que deia que els seus monjos havien de fer del seu monestir una «*escalera del Supremo Alcazar*». Aquesta narració, segons Vallès, va donar peu a la imposició d'aquest nom al nou monestir.

Però, a part d'aquesta narració llegendària, hi ha una versió teològica per explicar aquest nom, basada en el text de l'episodi relatat al Gènesi, 28, 11-15, el somni de Jacob. Us l'ofereixo:» *Quan el sol ja s'havia post va arribar (Jacob) en un indret i s'hi quedà per fer-hi nit. Va prendre una pedra, se la posà per capçal i va dormir*

en aquell lloc. Tot somiant, va veure una escala que, des de la terra, anava fins al cel. Els àngels de Déu hi pujaven i baixaven. El Senyor es trobava davant seu i li deia: Jo sóc el Senyor, Déu d'Abraham...» Per als sants Pares de l'orient cristià no hi ha cap dubte que aquesta visió era una figura mariana; Maria, la Mare de Déu, és l'Escala per on Déu baixa a la terra, és l'Escala de Déu, la que fa possible l'Encarnació, la baixada de Crist a la vida humana.

Afavoreix també aquesta opinió el fet que gairebé totes les cartoixes estan dedicades a la Mare de Déu, i la majoria de filials d'Escala Dei, establertes en els regnes de la corona catalano-aragonesa, porten noms en la mateixa línia i referits a Santa Maria: Montalegre: Maria és la muntanya del goig de Déu.

Porta Coeli: És la porta del cel per on Déu passa, en venir a la terra.

Aula Dei: És la cambra de Déu, sagrari vivent que va hostatjar el Salvador.

Ara Christi: i Ara Coeli: Altar de Crist i del cel.

Via Coeli: Camí del cel i per al cel.

Scala Coeli: Escala del cel, per davallar-hi Déu, i per pujar-hi els humans.

Tot i la respectabilitat de la llegenda, crec que aquesta interpretació teològica té més força i més garanties d'autenticitat. Per il·lustrar l'episodi, em plau incloure entre aquestes ratlles una reproducció de l'Escala de Jacob que figura als murals bizantins contemporanis del santuari de la Mare de Déu del Loreto d'Ulldemolins.

Joan ROIG i MONTSERRAT

Agost de 2008

Si un no vol, dos no es barallen. Bé. Però donar la raó per comoditat, no està bé. Ara...tampoc cal enfrontar-nos a aquells que sempre, sempre...sempre tenen raó; tampoc a aquells que, fins i tot, pensen (i s'ho creuen) que posseeixen LA RAÓ.

Veritables “enciclopèdies” ambulants. Saben de tot (?). I no els discuteixis res. Saben com s'acabarà la novel·la de la tele...quants lleons hi ha a les selves africanes...allò que et diran a tu quan vagis al metge o a una entrevista de feina; entenen de cotxes, electrònica, pedagogia, números, pagesia, política (experts i tot) religió, medi ambient...ara, de quan en quan deixen anar: “ho han dit els de la televisió”...vaja.

A aquests, sí que val la pena no oposar-s'hi i donar-los la raó (si no, s'enfaden) i, de passada, amb una rialleta i tot dient-los, per exemple, que això ja passava en temps dels romans. Clar que hi ha el perill que et facin una conferència sobre la “Guerra de les Gàl·lies” de Julius Caesar. Anem llestos.

Però no ens passem tampoc donant la raó a tothom. A mi, fa uns anys, una persona em va acusar de donar la raó a qualsevol imbecil. Vaig acabar donant-li la raó.

Josep-Enric PERIS i VIDAL

11 d'octubre de 2007

TOCAR EL DORS = POSAR-SE EN CAMÍ

Sovint prenem la frase de “toquem el dors” i, senzillament volem dir que marxem. És clar que, al no pronunciar la erra (r), sona que toquem el dos (2).

La frase ve de l'hora de picar a l'esquena (al dors) del cavall, mul o ase amb la brida de les regnes per a que l'animal comencés a caminar. D'aquí que...en “tocar el dors”, marxem o ens posem en camí.

Algú diu: “toquem el dos que el tres ja és fora”. No té res a veure amb el tema a que ens referim. No es tracta del número cardinal, el 2. Per això, quan s'anava pel món amb cavalleries, s'havia de picar (tocar). L'equivalent actual seria “girar la clau de contacte” (del cotxe), “enlairar-se” (l'avió), “salpar” (el vaixell).

Josep-Enric PERIS i VIDAL

DIPUTACIÓ DE
TARRAGONA

MAS PERINET

D.O.Q. PRIORAT - D.O. MONTSANT

Finca Mas Perinet, s/n – Ctra. Poboleda T-702
LA MORERA DE MONTSANT 977 – 82.71.13 www.masperinet.com

DE PRIMERA MÀ

Benvolguts veïns, us escric aquestes quatre ratlles aprofitant el programa–llibret d'enguany per esvair, de primera mà, totes les versions, algunes pures cabòries, i altres fins i tot divertides, sobre les causes dels canvis en el projecte de l'edifici de l'Abadia.

A mi, com a tots els que viuen tot l'any a la Morera, m'agrada que el poble faci goig, pertànyer al seu veïnatge i sentir-me content quan un conegut, un veí, un amic, un convidat o un passavolant ens llença una floreta.

Bé, doncs això és el contrari del que em passava fa pocs mesos enrere quan l'estructura de l'edifici de l'Abadia era “acabada”.

Això em va fer pensar que potser no ho estàvem fent bé, que el volum de la nova edificació no era l'adequat per a un espai tan petit com la plaça.

A partir d'aquí tot és molt més senzill, per iniciativa pròpia i de manera personal, vaig fer una consulta administrativa mitjançant la plana web del Departament de Governació a la Província de Tarragona, i ho explico així per fer entendre que és públic, que jo ni coneixia, ni conec els responsables del Departament, que simplement els seus noms i les seves adreces estan penjades a la xarxa.

La resposta va ser més ràpida del que em pensava, òbviament aquesta va ser, que l'observació volumètrica sobre aquesta edificació la solucionarien amb l'Ajuntament, i així ha estat.

I no hi ha més; no hi ha denúncies de cap tipus, ni missatgers de cap mena, només la inquietud i aportació desinteressades d'un veí, a qui li agrada aquest poble.

Ramon ANTICH

La Morera de Montsant-Scala Dei.

6 d'agost de 2008

LA INFLUÈNCIA DEL DECRET DE NOVA PLANTA A LA MORERA

Benvolguts amics de La Morera de Montsant amb motiu d'haver realitzat un treball d'investigació als arxius del vostre ajuntament, em vaig comprometre a publicar els resultats en aquesta revista, si més no part de les conclusions que n'he extret fins el moment.

L'objectiu del treball era cercar documents que mostressin la influència del Decret de Nova Planta, promulgat per Felip V el 1714, en un poblet tan petit i allunyat de Barcelona com és La Morera.

El Decret de Nova Planta, entre d'altres coses, ordenava l'anul·lació de les Institucions polítiques catalanes, els drets històrics catalans (p. Ex. les seves constitucions), obligava a utilitzar el castellà en l'ensenyament, l'administració i la justícia. Va ser aplicat immediatament després d'editar-se a València i Aragó, però a Catalunya la seva implantació fou dos anys més tardana: el 1716.

L'estudi realitzat comença a partir de 1850, 136 anys després de la promulgació del Decret, i està basat en actes de l'ajuntament i actes o "*juicios verbales*" del jutjat municipal.

En aquestes dates, tant a l'ajuntament com al jutjat la llengua emprada era el castellà, però al llibre d'actes de l'ajuntament ens trobem el mes de juny de 1850 una certificació de l'alcalde, que es deia Mateu Porqueres, i que estava en català. Era una certificació en que l'alcalde avala el testament d'una veïna del poble i potser per aquesta qüestió, és a dir, que no era un document oficial com les actes de les reunions d'ajuntament, la va fer en català. Un català perfecte, amb una redacció molt ben argumentada i d'acord amb la normativa lingüística del segle XIX. A partir d'aquí sorgeixen diverses preguntes com: ¿perquè sabia aquest senyor redactar perfectament en català si ja feia 136 anys que s'havia imposat el castellà? O per què va utilitzar el llibre d'actes de l'ajuntament per fer-ho?

Únicament hi ha una resposta: l'escolarització a La Morera es continuava fent solapadament en català, malgrat l'obligació de fer-la en castellà, i perquè les relacions entre els veïns continuaven sent en català.

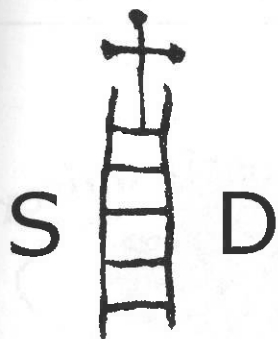
Al marge d'aquesta troballa, en una acta de l'ajuntament del mes de març de 1919 va aparèixer un punt en que l'ajuntament i els assistents a la junta van aprovar per unanimitat els "*expedientes de exención de los mozos del año actual y de los anteriores y se acordó declarar a todos los mozos que tienen incoado expediente*

exceptuado el servicio militar” la qual cosa implica que l’ajuntament acordava reprendre una de les més velles constitucions catalanes: no fer el servei militar si no estava en perill la terra.

Les dues qüestions tractades són d’una gran fermesa de conviccions, no exemptes de valentia i, per tant podríem definir que les persones que han regit els ajuntaments de La Morera en aquestes dues situacions eren, per una banda catalanistes i, per l’altra desitjaven que el seu poble pogués tirar endavant.

En pròximes col·laboracions aniré informant de tot allò que us pugui interessar de la història del vostre poble i la seva gent.

Claudio PÉREZ.

CELLER PEYRA

VINS D.O.Q. PRIORAT

OLIS D.O. SIURANA

VINS A DOLL I OLIVES ARBEQUINES

Plaça Priorat, 3 43379 SCALA DEI
Tel. 977 82 71 73 Fax 977 82 72 88

ESTANC PASA

**TABACS
ARTICLES DE REGAL
PERFUMERIA**

C/ Església, 11
Tel. 659 478 202
Tel. 977 82 12 22
43360 CORNUDELLA DE MONTSANT

Fusteria SANTI

Matalassos
"PIKOLIN"

Carrer Major, 12
Tel. 977 821 286
43360 CORNUDELLA DE MONTSANT

AJUNTAMENT
DE
LA MORERA DE MONTSANT

Perruqueria unisex

Carme Aragones

Pl. de la Vila, 1 - Tel. 977 82 11 55
CORNUDELLA DE MONTSANT

8 de setembre

La Festa Major. La Festa per excel·lència. La Festa esperada per petits i grans...

A la meua adolescència, això volia dir: estrenar vestit per anar a la Missa Major i a la Processó, al Ball de Vermut, fer un bon dinar, passejar per la carretera i anar al Ball de Tarda.

Totes les cases reunien la família que vivia fora i feien festa grossa. Es retrobaven amb la gent del poble i s'explicaven les seves vivències. Arreu hi havia grups dels que tornaven al poble i sempre hi havia novetats per a explicar.

Aquests són els records que em porta aquesta data.

L'any passat vaig poder gaudir del Ball del Vermut i fer uns balls amb els meus amics de Casa Merlo, el Josep March i el Ramon Peris. També vaig retrobar amigues i amics que feia molts anys que no veia i el Joan Franquet, amb qui ens hem vist a Barcelona, un alumne molt estimat dels meus pares.

Tot això, i molt més, ha fet que m'adreci a tot el poble per desitjar-vos una bona Festa Major i que sigui per molts anys.

Nati GRABIEL

Juliol de 2008

La Nati ballant amb el Ramon Peris

BAR
L'ÚNIC
ROMAN PORQUERES NEBOT

ESMORZARS

ENTREPANS

Us desitjem una molt bona Festa Major!

C/ La Font, núm. 7 - 43361 LA MORERA DE MONTSANT - Tel. 648 80 33 72

LA NOSTÀLGIA I L'ALEGRIA, PECES D'UN MATEIX TRENACLOSQUES

Era diumenge, el migdia de Pasqua, el sol jugava amb les fulles de la noguera i feia dibuixos a terra.

—Vols fer música?—va dir el pare, i la nena amb sorpresa als ulls va assentir amb una sacsejada de trenes.

El pare, amb hàbils mans agafà mitja pela de nou, una bandeta de goma i una laminadura de fusta i, amb la rapidesa d'un llampec, va construir una petita cítara, la qual amb cops suaus i curtets cobrà vida.

—Aquests eren els jocs de la meva infantesa, allà... a la muntanya... al meu país...

—El teu país... és d'on venen les cartes? —va preguntar la nena, continuant de seguit sense esperar resposta, —com és?, què feies?, és lluny?

—Sí. Molt. Però..., saps? Amb les cartes ja no ho és tant, perquè encara que siguin poquetes porten paraules que t'hi apropen. Mira... —va dir el pare traient de la seva butxaca un paper esgrogueït de tantes i tantes vegades com l'havia llegit.

—A veure si entens el que diu —va continuar dient mentre estenia la carta a la nena.

El joves ulls van començar a recórrer les línies i un ample somriure il·luminà la petita personeta, qui va dir:

—És diferent... però semblant..., mira, aquí diu “la casa”, “el camp” i encara que li falta la o... jo ho entenc... és com quan tu parles amb els frares catalans...

La nena es referia als frares del Convent de Sant Francesc, nascuts també a Catalunya i als quals visitava l'home per tal de poder parlar de la seva terra, en la seva llengua i de recordar les festes i costums catalans. Allà, al convent de Riu Coarto situat al sud de la província argentina de Cordovà, és on es reunien per la Moreneta i per l'onze de Setembre les famílies catalanes de la ciutat, per a parlar català, cantar Els Segadors i dinar la paella, el tradicional braç de gitano i compartir el porró de vi.

Tot seguit va preguntar:

—Com és el teu camp? El d'allà... és diferent del d'aquí?

—I tant!

Al moment els ulls i el cor del pare van omplir-se de nostàlgia, va agafar la nena de la mà i tot dos es van asseure a l'ombra de la noguera, emprenent el viatge de tornada als records.

L'home li va comentar com era el poble, les cases de pedra, la font on l'avia rentava la roba, els ametllers i el vi prioratí. Engrescats per l'aventura imaginària del passeig començaren el recorregut pel poble de La Morera, passaren per davant de l'església i es van dirigir cap a l'antic castell en runes on s'amagava la canalla després de fer farigola el divendres sant; una estona més tard pujaven a Montsant pel grau dels Barrots, van passar a prop de la Roca de les Onze i van continuar a peu ferm, saludant el Pi del Cugat, cap al Clot del Cirer on es van refrescar amb l'aigua fresca de la muntanya i van esmorzar truita amb botifarra; després de descansar un moment i recuperar forces se'n van anar cap a la Falconera i minuts més tard van veure, des de lluny, el riu Siurana allà on va saltar l'última reina mora. Un falcó pelegrí va saludar-los amb un vol rasant i ells van riure sorpresos.

El sol tardorenc començava la davallada i el pare i la nena continuaven la conversa camí avall pel grau de la Grallera. En arribar als afores del poble van fer un recorregut pels conreus groguencs i vermells semblants a la senyera a força de raigs de sol. Amb el passeig ideal el pare i la filla recuperaven la història quan, de sobte, una trucada a la porta els tornà al pati de la noguera. Havia arribat el fill més gran portant la mona de Pasqua i un paquet pla d'ample mida.

L'entusiasme agrupa la família que cedeix al pare el plaer de la descoberta. Quina sorpresa! El seu poble, amb el Montsant al darrere com protegint-lo, se li presenta nítid en una gran fotografia. L'alegria s'abraça amb la nostàlgia per a fer-li companyia.

Mercè PORQUERES i QUERCIA

Casal de Catalunya de Paraná - Argentina

Conte presentat al Concurs Literari 'Dia del Llibre i de la Rosa'

Títol: **La nostàlgia i l'alegria - peces d'un mateix trencaclosques**

Pseudònim: **Morera**

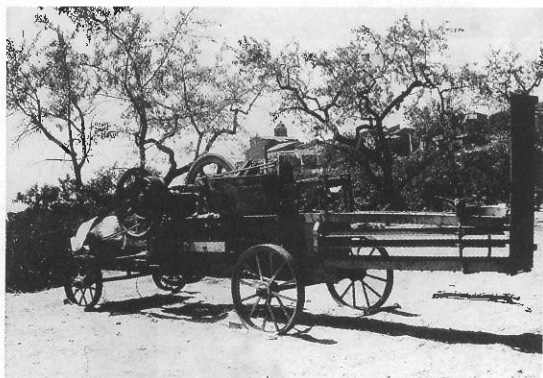
Gènere: **a - Conte**

Categoria d'edat del concursant: **3**

IL·LUSTRACIONS GRÀFIQUES DE

Edifici de les escoles (Foto cedida: Juanita Figueres)

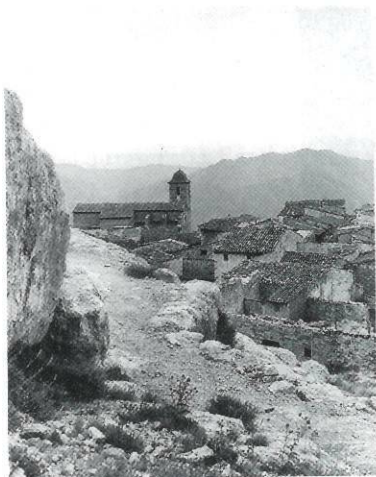
*Antiga màquina de batre dels veïns del poble
(Foto cedida: Juanita Figueres)*

*L'arribada de l'aigua al poble. Dones
omplin galledes davant de CalDiego
(Fotos cedides: Juanita Figueres)*

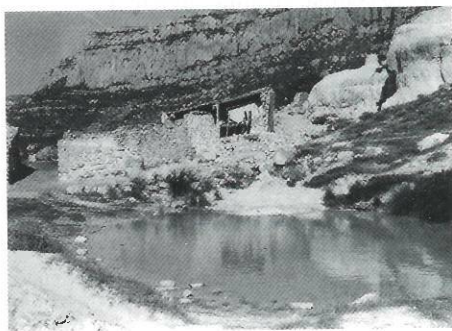
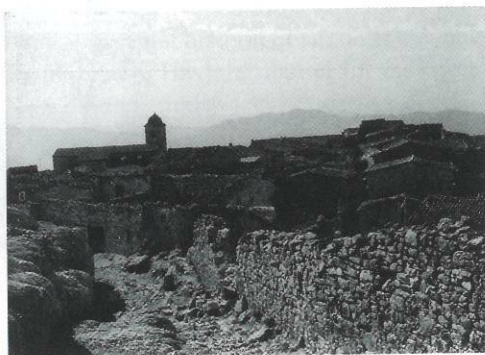
RECULL DE FOTOGRAFIES PER A L'ARXIU

LA HISTÒRIA DE LA MORERA

Camí de Montsant quasi a l'alçada dels dipòsits (Foto cedida: Juanita Figueres)

*Camí de Montsant a l'inici
(Foto cedida: Juanita Figueres)*

*La Bassa.
(Foto cedida: Juanita Figueres)*

D'IMATGES DEL NOSTRE POBLE

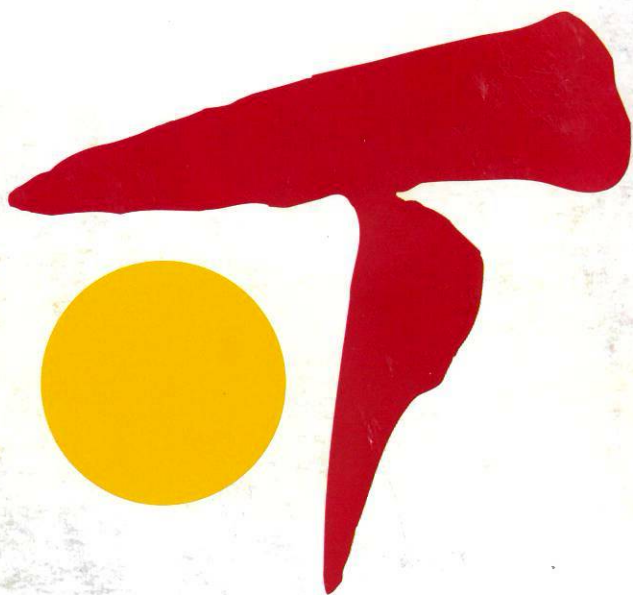
COL·LABORACIONS

L'agraïment més sincer per a les següents persones i/o famílies, i a tots aquells que també col·laboraran però que arriben quan la impressió ja està tancada

Lluïsa Massó
Família Escalera Pujolà
Família Borràs Borràs
Biel, Fina, Castell i Tata
Família Mas Magrané
Família Sabaté Figueres
Cal Pessetó
Josep March Amenó
Família March Queraltó
Família Bonet Nebot
Ramon Borràs Porqueres (Cal Mestre)
Armando Cruz Avero
Cal Fuster
Família Antich García
Família Segarra Nebot
Cal Portaler
Anònims

Família Peris Cabré
Família Crivillé Miró
Cal Grau
Cal Compte
Família Garcia Muntané
Ramón Peris i Marina March
Ferran de Casso i Ma Rosa March
Cal Ganduxé
Família Ferran Roig
Carme Segura de Cabré i Família
Família Prats Miró
Josep Millera Porqueres i Sra.
Família Barrull Ventura
Rafael Cantarell Fontcuberta
Família Esteve Farrera
Jordi Brun i Mari

Portada: Misericòrdia Sabaté
Edició i Composició: Núria Crivillé
Col·laboradors: Ma.del Carme Roig, Sabí Peris
Imprimeix: Arts Gràfiques Octavi, S.A.
Dipòsit Legal: T-1516/08

Caixa Tarragona